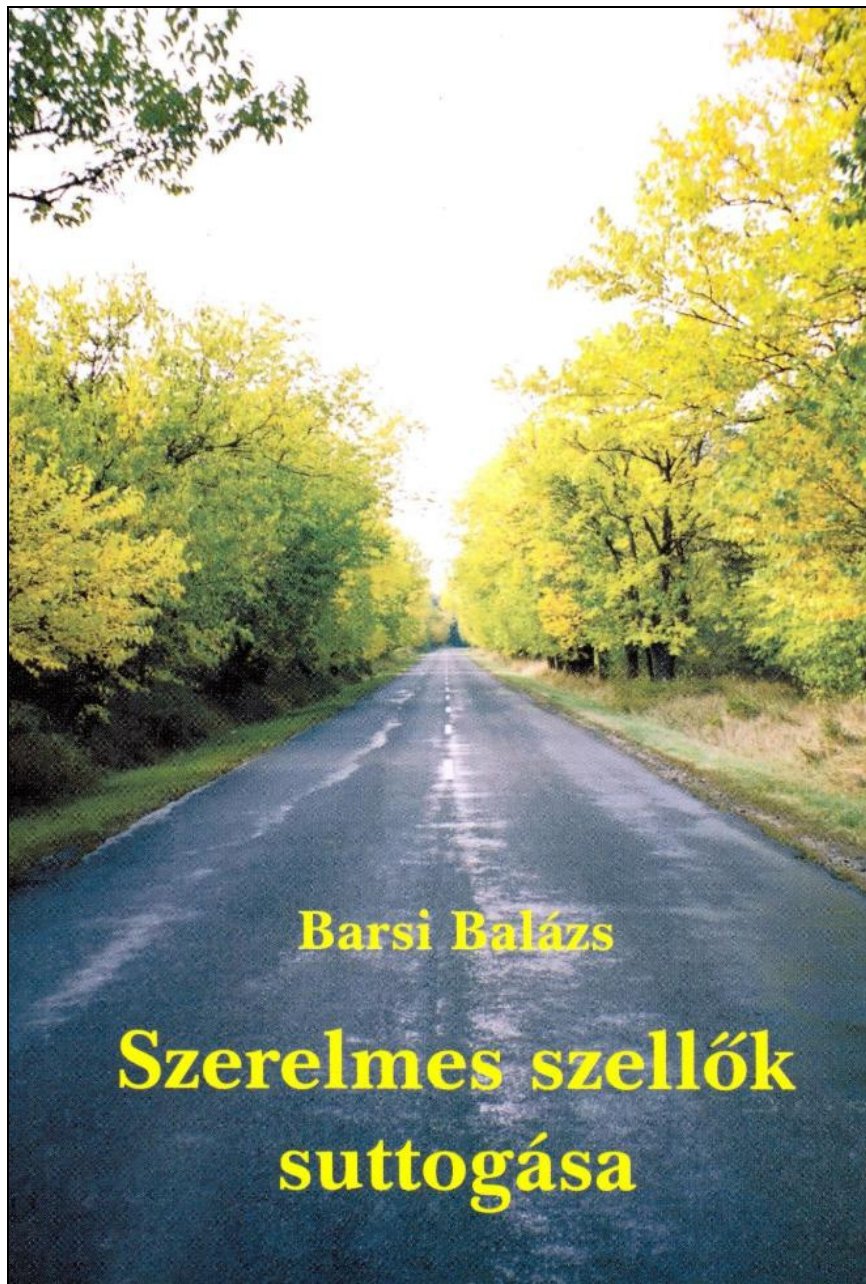

Barsi Balázs

Szerelmes szellők suttogása

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Barsi Balázs
Szerelmes szellők suttogása

A lelki élet hármas útja az Énekek éneke fényében, Keresztes Szent János értelmezése szerint

Jelen kötet *A szeretet misztériuma* címmel megjelent konferenciabeszéd-sorozat anyaga II. részének átdolgozott változata

Szerkesztette és a szöveget gondozta: Telek Péter-Pál

A rendi előljárók engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 2004-ben jelent meg Sümegen az ISBN 963 460 364 5 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Ez a könyv és a szerző egyéb művei megrendelhetők a következő telefonszámokon:
06-87/352-983 és 06-30/3486-770

Kiadásaink anyagi támogatására pénzbeli adományokat köszönettel fogadunk az alábbi OTP-bankszámlaszámon: 11773401-06641636

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
Elindulás a lelki élet útján.....	6
A tisztulás útján.....	11
A megvilágosodás útján.....	18
Az egyesülés útján	25
Az út végén	35

Bevezető

A következő lapokon az *Énekek énekének* a lelki életre vonatkozó magyarázatába fogunk. Amint másutt utaltunk rá, az ősegyház a Szentírásnak éppen ezzel a könyvével avatta be a hittanulót a keresztény hit tanításába és készítette föl a keresztség szentségének vételére. Ugyanakkor már Órigenésznél megjelenik egyfajta óvatosság azzal a merészséggel szemben, hogy mindjárt a kezdőknek adjuk azt, ami valójában maga a beteljesedés. Félti az olvasókat az *Énekek énekének* nyelvezetétől, szerelmes szavainak kétértelműségétől, és inkább a lélek Istenhez vezető útjának utolsó szakaszát látja benne.

Órigenész hét éneket különböztet meg az Ószövetségben, s ez a hét ének az ő értelmezésében hét lépcsőfokot jelent. Ezek közül az *Énekek éneke* képviseli az utolsó, a legmagasabb szintet, mert amint a teremtés hat napja a hetedik napban, a szombatban teljesedik be, ugyanúgy az Isten és ember kapcsolata abban a szerelmes egyesülésben éri el csúcspontját, melyet az *Énekek éneke* ünnepel. Valóban, a keresztény élet nem állóvíz, nem statikus állapot, hanem fejlődő valóság, meghatározott szakaszokkal. Ezt már Szent Pál is hangsúlyozza, amikor megkülönbözteti azokat, akiket tejjel kell táplálni, azoktól, akiknek már szilárd eledelt is lehet adni. Ugyanakkor Órigenész másutt azt írja, hogy az *Énekek énekét* olvashatja a hitben kezdő és haladó, csak mást és mást fog megérteni belőle, attól függően, hogy éppen hol tart a lelki élet útján.

Van, aki hit nélkül, csak erotikus képei, kifejezései kedvéért olvassa, de ezek szimbolikus jelentéséről halvány fogalma sincs. Vagy talán értékeli az *Énekek éneke* költői szépségét, de nem tud mit kezdeni a könyv isteni sugalmazottságával. Az *Énekek éneke* megértéshez azonban nem irodalmi műveltség, nem is annyira teológiai jártasság szükséges, hanem mindenekelőtt szeretet. A megértés mértéke ebben az esetben egyenesen arányos a szeretet mértékével. Szent Bernát a XII. században így ír erről:

„Ebben a jegyesi énekben mindenütt a szeretet fejeződik ki. Ha az ember meg akarja érteni, amit olvas, szeretnie kell. Egyébként hiába hallgatná, hiába olvasná a szerelmes költeményt, szeretet nélkül semmire se jutna. Az Isten iránt hideg szív semmit sem tudna megragadni ebből a lángszavú költeményből.”

Négyszáz évvel később Avilai Szent Teréz megerősíti Szent Bernát állítását, ám a legkiérleltebb magyarázat, kommentár minden bizonnyal Keresztes Szent János, a karmelita misztikus *Szellemi páros éneke*, ami maga is a költemény, melyet az *Énekek éneke* ihletett. E rendkívüli mű olvasása során a kezdetektől nyomon követhetjük, hogyan gyullad föl az emberi lélekben az istenszeretet lángja, egészen a beteljesedésig, ahol a lélek Istennel egyesül.

A közelmúltban szentté avatott karmelita szerzetesnő, Edith Stein (Szent Terézia Benedikta) hívja fel a figyelmünket arra, hogy amikor Isten és a lélek kapcsolatát a vőlegény és a menyasszony szerelmeként írjuk le, akkor ez jóval több, mint szép metafora, kegyes allegória.

„Amit a jegyesi viszony kifejez, az sehol sem talál olyan sajátos és tökéletes beteljesedésre, mint Isten és a lélek közötti szeretetegyesülésben. Vagyis a jegyesi viszony lényege nem a házasságban való beteljesedés, az csupán földi valóság, hanem az örök Istennel való egyesülés. Ha az ember egyszer ezt megértette, akkor a kép és a valóság felcserélhető. Tehát nem allegória ez, hanem szimbólum.

Az Istennel való eljegyzettséget igazi és örökkévaló jegyességnek nevezhetjük, s minden, emberek közötti jegyesi viszony ezen öskép tökéletlen másának mondható. Így a képmási

viszony alapján válik az emberi jegyesi viszony alkalmassá arra, hogy az Istennel való eljegyzettséget szimbolikusan kifejezze. E szimbolikus ábrázoláshoz képest a pusztán emberi vonatkozás másodrangúvá válik. A jegyesi viszony a magasabb értelem szerint arra szolgál, hogy egy isteni titkot fejezzon ki.”

A *Szellemi páros ének* éppen ezért is nagyon igényes, nehéz olvasmány, s az embernek az az első benyomása, hogy csak keveseknek való. De vajon az evangéliumról is azt kell állítanunk, hogy keveseknek való, mert komoly igényeket támaszt? Bizony, Isten nem enged az ő tervéből: saját képére teremtette az embert, még ha több milliárdan vannak is, akik erről nem tudnak vagy nem akarnak tudomást venni, és magának teremtette, még ha az emberiség nagy része a bűn által újra és újra hátat fordít is neki.

A beteljesedés mindenestre Keresztes Szent János radikalitását igazolja, mert nincsen különbejáratú mennyország az úgynevezett liberális keresztényeknek (hisznek ők még egyáltalán a mennyország létezésében?), hanem csak egyetlen mennyország létezik, ahol Isten mindenben minden, ahol örökké tartó szerelem van Isten és ember között. Itt már nincs helye semmiféle langyosságnak, a világgal való alkudozásnak, a megosztott szív kétfelé sántikálásának. És talán kegyetlenségnek hangzik, mégis van valami megnyugtató abban, hogy aki nem a tökéletes istenszerelem mennyországában lesz, az kizárásos alapon – de végső soron a maga választása következtében – a pokolba kerül. Nem hiábavaló ennek az alternatívának fényében szemlélni a keresztény életet, hogy jobban megértsük azt a rendíthetetlen állhatatosságot, mellyel a szentek ragaszkodtak Istenhez, s ahhoz, amit Isten akarataként életükben fölismertek.

Keresztes Szent Jánost 1577. december 3-án éjjel Toledóban a sarus karmeliták elfogják, mert rendjében reformot akar megvalósítani, s egy szűk börtöncellába dugják, ahol sem ülni, sem feküdni, csak állni lehet. A káptalanteremre nyíló kicsi ablak pedig olyan magasan van, hogy csak székre felállva láthat ki rajta. Éheztetik, véresre korbácsolják. Lelkileg is gyötrik, mert a káptalanteremben a füle hallatára mondogatják: „Nézd, már elfogták Terézt. A sarutlan rendet pedig eltörölték.”

Ekkor születik meg lelkében a *Szellemi páros ének*, ez a csodálatos negyven versszak, amelyben az Ara (a lélek) és a Jegyes (Krisztus) énekel egymásnak (később egy vaskos kötetnyi magyarázatot is ír hozzá). Az 1–12. versben a *via purgativát*, a megtisztulás útját jeleníti meg, a 13–21. versszakban a *via illuminativát*, a megvilágosodás útját, a 22–33. versszakban a *via unitiváról*, az egyesülés útjáról énekel, az utolsó öt szakasz pedig az örök üdvösségre jutott lélek boldogságáról szól.

Ennek a rendkívüli költeménynek a menetét követve haladunk most végig a lelki élet útjának egyes szakaszain. Persze, egy teljes élet kell hozzá, hogy a lelki élet útját valóban végigjárjuk, de nem mondhatunk le arról, hogy ez alatt a rövid idő alatt is, melyet Keresztes Szent János halhatatlan alkotásának megismerésére szánunk, hagyjuk elragadni magunkat az isteni szeretet sodrásától. Nem ér semmit ennek a könyvnek az elolvasása, ha nem szítja fel bennünk a vágyat, hogy jobban szeressük Istent, ha az az időszak, melyet vele töltünk, nem válik hatalmas crescendóvá az életünkben.

Elindulás a lelki élet útján

A *Szellemi páros ének* első néhány szakasza mindenekelőtt arra tanít, hogy a lelki élet kezdete az Isten utáni szerelmes vágyakozás. Jóllehet az új minőségű, örök életet a hit és a keresztség által kapjuk, de csak mintegy földbe elvetett magként, amely akár vissza is fejlődhet, befülledhet és elhalhat, anélkül, hogy kikelne és teremne. A valódi lelki élet ott kezdődik, amikor a hitben és keresztségben nyert új élet az istenszerelme hatására kicsírázik és bontakozni kezd. Az egész keresztény élet dinamizmusát egy végtelenre táguló szerelem adja: a lélek szerelmes lesz a megtestesült Igébe, Jézus Krisztusba, megsebesítették ettől a szerelemtől, és szenved, mert távol kell lennie Szerelmesétől. Keresztes Szent János úgy magyarázza, hogy amikor az Ara, a lélek a Vőlegény, azaz Krisztus után kiált, akkor a túlvilág után kiált, mert itt a földön sohasem ölelheti magához örökre. Újra meg újra találkoznak, és újra meg újra eltávolodnak egymástól. Ez pedig nagy figyelmeztetés korunk európai kereszténységének, melyből hiányzik a túlvilágba vetett hit, a vágyakozás abba a másik világba.

E nélkül a kezdet nélkül nincs keresztény élet, csak szálnalmas tengődés. Enélkül az egész kereszténység halálra van ítélve. Azért tart ott Európa, hogy alkotmányába is szégyelli bevenni a keresztény gyökerekre való utalást, mert hűtlenül elhagyta és elfelejtette az első szerelmet, és kínosan érinti, ha erre emlékeztetik. Azonban maga az Úr is mondja: „*Aki szeret engem, megtartja parancsaimat. Atyám is szeretni fogja, és hozzá költözünk.*” S feltámadása után ezt kérdezi Pétertől: „*Simon, Jónás fia, szeretsz e engem?*” Ez az első és utolsó kérdés, amit Jézus Krisztus föltesz minden kereszténynek, személy szerint, névre szólóan.

Ismerek olyan hívőket, akik komolyan szenvednek amiatt, hogy nem tudják szeretni Istent. Meg kell nyugtatnom őket: az, hogy a szeretetre való képtelenség fáj nekik, már a szeretet jele. A szeretet, amit Jézus kér, elsősorban nem érzélem, sőt néha egyenesen az érzelmek ellenében működik: mindent felülmúló, hatalmas vágyakozás Isten után, s annak kívánása, hogy neki tetsző módon éljünk. Hogy lehet pappá szentelni azt, aki akár színjelesen is elvégezte a teológiát, de nem vágyakozik Isten után? Hogy lehet egy keresztény családot rábízní valakire, aki ugyan templomban esküszik, de nem vágyakozik arra, hogy Isten akaratát teljesítse és Krisztust befogadja a családjába?

A túlsorduló érzelmek, a szeretet felfokozott, szenvedélyes kísérői nem tartoznak a szeretet lényegéhez. Ahogy Keresztes Szent János mindjárt a kezdőknek leszögezi: „*Isten közelségének érzete nem biztos jele az ő kegyelmi jelenlétének.*” Lisieux-i Szent Teréz élete utolsó szakaszában a hitetlenség kísértésével küzdött, s olyan érzelmi sivárságot élt át Istennel való kapcsolatában, mint egy ateista. Mégis hősiezen szeretett tovább, mert szeretni akart. Az, hogy valaki érzi Isten vigasztalását, még azt sem jelenti feltétlenül, hogy a kegyelem állapotában van, mint ahogy a lelki sivárságérzet sem jelenti az ellenkezőjét. Thomas Merton helyesen mondja valahol, hogy egy Istentől kapott jó érzés, vigasztalás nem sokban különbözik attól a kellemes érzéstől, amit mondjuk nagy nyári melegben egy korsó hideg sör nyújt. Ezek mind csak érzések, vagyis teremtett dolgok, melyekkel a teremtő Isten tetszése szerint nevel bennünket.

*Hová rejtőztél, Kedvesem,
sóhajtozva, miért hagytál magamra?
Elmenekültél, mint a szarvas,
sebeitől borítva, én meg
futottam, s kiáltottam utánad,
de megfogni nem tudtalak.*

Ne feledjük: az *Énekek éneke* Istene rejtőzködő Isten. Édes sebet ejtett, azután elrejtőzött, s most kiáltozik utána a lélek. Persze, csak akik hevesen vágyakoznak utána, azok kiáltanak fel fájdalomukban: hol vagy? Szent Ferenc atyánk is többször sírva panaszkolta, hogy Istent olyan távolinak érzi. A keresztény lélek megízleli az isteni szeretet édességét, de még mielőtt ezt az édességet azonosítaná a szeretettel, megtapasztalja Isten transzcendenciáját is, azt, hogy Isten végtelenül túl van azon, amit mi, beleértve a rendkívüli látomásokban részesülő legnagyobb misztikusokat is, érzékelhetünk belőle. Félelmetes tisztító tűz ez, amely elkerülhetetlen minden keresztény életében. Egy ponton mindent, amit tudunk Istenről, el kell felejteni. Ezt jelenti Keresztes Szent János számára a *lélek sötét éjszakája* – csak az éjszaka közepén lehet találkozni az Istennel, a hit sötétjében, úgy, hogy nem tapasztalom, de hiszem ezt a találkozást.

Sokan már ezt hallva visszafordulnak, az első néhány lépés után. Sokan már itt leteszik Keresztes Szent János hatalmas művét, mert azt gondolják, hogy teljesíthetetlen feltételeket szab a keresztény lélek számára, mintha nem ismerné az emberi gyöngeséget. Pedig nem erről van szó. Az iménti tisztázás és különbségtétel elengedhetetlenül fontos volt, mert csak ezután következhet az az örömteli üzenet, amely az előbbieket ismerete nélkül kétséges és félreérthető volna. Keresztes Szent János ugyanis a továbbiakban Szent Ágostont idézi: „*Nem találsz, Uram, odakint, mert rossz helyen kerestelek. Hiszen bennem vagy.*” Ez maga a tiszta evangélium: „*Isten országa bennetek van*” (Lk 17,21), *Isten temploma vagytok* (2Kor 6,16). Tehát Isten soha nincs távol, még a halálos bűn állapotában sem! A kegyelmi élet megszűnhet, de Isten mindvégig felkínálja az ő bocsánatát és irgalmas szeretetét.

Hatalmas jelentőséggel bír ez a kijelentés, különösen ma, amikor újra divatba jött a panteizmus, melynek követői megrészegülve a természet Istentől alkotott szépségétől, tisztátalan és birtokló módon bálványozni kezdik a teremtést. Elszakadva a Teremtőtől leborulnak a teremtmények: a csillagok, a virágok és bogarak előtt, és azt, ami természetes, egyben üdvösségre vezetőnek is tartják, nem véve tudomást az eredeti bűnnek a természetre is kiterjedő hatásairól. Szent Ferencet is szokás manapság természetimádóként bemutatni, illetve a modern természetvédelem és zöldmozgalmak előfutárának nevezni, holott ő gondosan megkülönböztette a teremtést a Teremtőtől, s a teremtményekre mindig Teremtőjükkel való viszonyukban tekintett. A szívében lakó megtestesült Isten által fordult a teremtéshez, s csak a megtestesült Istenben ragyogott fel számára a teremtés értelme. Nekünk is meg kell tanulnunk egyszer s mindenkorra, hogy a teremtéshez csak a szívünkön keresztül vezet helyes út, illetve hogy a természetet nem lehet másképp megmenteni, csakis szívbeli megtérés által.

Egy másik divatos szellemi áramlattól is óv ez a kijelentés, az ezotériától, mely nem más, mint belső panteizmus, hiszen az emberi pszichét, belső világot isteníti. Azt vallja, hogy a bennünk lakozó energiákat, kihasználatlan képességeket felszabadíthatjuk és isteni képességgé fejleszthetjük. Itt azonban ismét csak a kinyilatkoztatásnak az általános emberi tapasztalat által is megerősített tételébe ütközünk: az ember belső harmóniája a bűn miatt felborult, képességeink megromlottak, értelmünk elhomályosult, akaratunk rosszra hajlóvá vált, s ezen egyetlen ember sem léphet át. Az evangéliumi út az, hogy belépve benső világunkba a Szentháromság bennünk lakására figyelünk. Az Isten bennünk lakik, de nem

azonos velünk. S ez megint nem pszichológiai tény, hanem végső soron csakis a hit sötétjében elfogadható valóság.

Ha bennem van, akkor miért nem érzem? – vethetné ellen valaki. Mert Isten elrejtett Isten, s csak a hit sötétjében közelíthető meg. Keresztes Szent János írja:

„Mert ha valaki meg akar találni valami rejtett dolgot, neki magának is oda kell mennie abba a rejtekhelybe, úgy, hogy midőn azt megtalálja, ő maga is épp úgy el legyen rejtőzve, mint az a dolog. Így neked is, óh, lélek, el kell idegenedned az összes teremtménytől, be kell húzódnod szellemednek legbelső rejtekébe, és magadra zárva az ajtót, vagyis a teremtményekre irányuló vonzalmakat, így kell imádkoznod Atyádhoz a rejtekben, ahol veled együtt elrejtőzve megfogod érezni őt.”

El kell idegenednünk attól a világtól, amelyet rosszul látunk, az illúziók világától. Mert a világ nem olyan, mint amilyennek a birtoklási vágytól megromlott szívű ember látja. A világ nem egyszerűen *natura*, természet, hanem *creatura*, teremtés, mely az isteni jelenlét sugározza és hordozza mintegy szentségi erővel. Keresztes Szent János nem mazochista örült, amikor visszautasít minden ragaszkodást, hanem úgy akarja elfogadni a teremtést, ahogy Isten adja, a maga tisztaságában. Ez Szent Ferenc Naphimnuszának igazi lelkesége is. Ha tetszik, ha nem a mai korízlésnek, Assisi szegénye nem a napsütötte réteken szaladgálva indult el a Krisztus-követés útján, hanem barlangok mélyére rejtőzve tartott bűnbánatot, keserű könnyhullatás és önsanyargatás közepette. Csak nem sokkal halála előtt mert a teremtményekről úgy énekelni, mint amelyek számára már Istenhez vezető úttá lettek.

„Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet sóhajtozik és vajúdik mindmáig. De nemcsak az, hanem mi magunk is, akik bensőnkben hordozzuk a Lélek zsengeit, sóhajtozunk, és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását.” (Róm 9,22-23) Íme, milyen titokzatos módon összefügg a természet sorsa a miénkkel! A természettől hiába várunk megváltást, hiszen a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy éppen fordítva áll a dolog: annak megváltódása a miénknek lesz a következménye! A teremtés akkor nyeri el végső, teljes értelmét, amikor mi testben feltámadunk, az idők végén; ez az, amit a Szentírás új égnek és új földnek nevez.

*Ó, pásztorok,
karám mögött ha fölkapaszkodtok a hegyre
és meglátjátok őt,
szerelmekben ki után epedek,
mondjátok meg neki:
meghalok a vágytól, a kintől és a gyötrelemtől.*

Az *Énekek éneke* menyasszonya mindenkit, akivel csak találkozik, kifaggat arról, hogy nem látták-e, hová ment az ő szerelme. Keresztes Szent János szerint a pásztorok nem mások, mint az angyalok, akik szüntelenül látják Istent, szemlélik dicsőségét. Az emberi lélek azonban nem láthatja őt, mégis kimondhatatlan vágyakozással eped utána:

„Az értelem vágya ez, mely nem látja az Istent. A kín az akaratnak a kinja, mert nem birtokolhatja még. A gyötrelmet az emlékezet szenved el, mert úgy tudja, hogy ebben az életben még elveszítheti az Istent. S erre a gyógyulás a hit, a remény és a szeretet.”

Csodálatos ez a szépség és ez a tisztaság Keresztes Szent János gondolkodásában. Azt írja, hogy az értelem vágyakozását a hit csillapíthatja: nem azért hiszek tehát, mert értelmemmel belátom, hogy hinni érdemes, hanem egy bizonyos ponton túl egyedül azért, mert Krisztus mondja, hogy higgyek. Így lesz a hit sötéte egyben világosság, s így enyhül az

értelem szenvedése. Az akarat kínjára a szeretet cselekedetei szereznek gyógyulást: megteszem Isten parancsait, azért, mert ő mondta, s ezáltal az akaratom a szeretetben kiteljesedik, kínja csillapul. Az emlékezet gyötrelme pedig azzal gyógyul, hogy Isten nagy tetteiről való szüntelen megemlékezésből remény fakad, s ez a remény nem csal meg (vö. Róm 5,5).

*Elindulok szerelmem fölkatatni
hegyeken és partokon át.
Virágaimat érte itt hagyom,
nem riadozom a vadaktól,
Utam ne állják az erősek és határok.*

De nem elég vágyakozni és kiáltozni, hanem cselekedni is kell. A keresztény misztika nem transzcendentális meditáció, hanem testi-lelki gyakorlat, s bizony mindennapos kemény küzdelmet kíván a jóra való restséggel, mely mindnyájunkban ott lakik. Ezt írja Keresztes Szent János:

„Egyesek még arra is lusták, hogy az Ő kedvéért felkeljenek valami kedvükre való kényelmes helyről. Azt akarják, hogy Isten gyönyörködtető élvezetével eljöjjön hozzájuk, a szájukba és a szívükbe áradjon anélkül, hogy nekik egy lépést kellene tenniük. Vagy pedig önmegtágadással lemondaniuk egyik-másik haszontalan örömről, időtöltésükről vagy óhajtasukról.”

A jómód és a kényelem bálványozása, amely egyre terjed a nyugati világban, s az úgynevezett jóléti társadalmakban a legfőbb mércévé válik, óriási veszélyt jelent a keresztény lelkiségre. Az ember egyre inkább a dolgok, a tárgyak, az élvezeti cikkek rabja lesz, miközben mind erősebb és erősebb ingerekkel kell érzékeit csigáznia, hogy jól érezze magát. Itt csak a radikális szakítás segít: föl kell kelni s otthagyni a világ érzéki és szellemi gyönyöreit, a nyárspolgári kényelmet, az önzésen alapuló életvitelt. Eddig az befolyásolt, hogy valami divatos vagy idejétmúlt, kellemes vagy kellemetlen, tetszik vagy nem tetszik? Ne legyen szempont többé! Mostantól egyetlen dolog számítson: mindent Krisztusért! Ha teszek valamit, érte tegyem, ha lemondok valamiről, érte mondjak le. A *hegyek* jelentik allegorikus értelemben az erényeket, a *partok* pedig az önmegtágadásokat és a lenézett, alacsonyrendűnek tartott tevékenységeket – mindkét területet be kell járni, azaz ezt is, azt is napról napra gyakorolni kell.

A szerelem erőt ad ehhez, s felvértezi a lelket a három ellenséggel szemben, melyek útját akarják állni Krisztus keresésében: a *vadakkal* szemben, amelyek a világot és a világiasságot, a mások véleményét jelképezik, az *erősekkel* szemben, melyek az ördögi hatalmakat jelentik, és a *határokkal* szemben, ami nem más, mint a kishitűség, a korlátaink, teherbíró képességünk végessége miatti túlzott aggodalom.

Csak miután fölkelünk és elindultunk a hegyeken és partokon át, szabad a teremtményekhez fordulni, s ott keresni a Völegény nyomát:

*Sűrű bozótosok és ligetek,
miket a Kedvesem kezével ültetett,
s ti friss füves mezők,
tarka virágtól ékesek,
feleljetek: átlépdelt rajtatok?*

Szent Bonaventúra, a ferences rend első nagy szentjeinek egyike meri otthagyni a rend vezetésének teendőit, hogy két hónapra remetiségbe vonuljon Szent Ferenc kedves hegyére, az Alvernára. Itt születik meg *A lélek zarándokútja Istenbe* című könyve, melyben ugyanezt írja le: a világ tele van nyomokkal, melyek Isten létére mutatnak, de nem mint egyértelmű bizonyítékok, hanem mint jelzések, melyeket csak az Istennel folyamatos kapcsolatot fenntartó, megtisztult szívű ember vesz észre, és látja meg a teremtés szépsége, de néha kegyetlen vadsága mögött is a létezés mélyén rejlő isteni jelenlétet. Ismét bebizonyosodott tehát, hogy a keresztény misztikában szó sincs a teremtett világ lebecsüléséről és megvetéséről, hanem csupán arról, hogy minden a neki megfelelő helyre kerül, s a teremtmény nem tolakodik a Teremtő helyére.

S most, de csak most megszólalnak a teremtmények, hogy Istenről valljanak. Ez az igazi Szent Ferenc-i lelkiség! Megy át a réten és megveri a virágokat, mondván: Ne kiabáljatok olyan hangosan! S lekési Hugolino bíboros ebédjét, mert lebilincseli a hálóját szövő pók látványa.

*Ajándékát két kézzel szórta ránk,
elfutni láttuk Őt a berkenyék között,
szinte röpt, s gyönyörködött tekintetével.
S föllebbentette arca fátylát
egy pillanatra, hogy szépségében részesedjünk.*

Nem a panteizmus rövidlátósága ez, amely megragad a teremtménynél. A szerelmes lélek pillantása messzebbre lát: észrevéve azt a csöppnyi fényt egy-egy bogárháton, hervadásra ítélt virágon, a csillagok ragyogásában, a hópelyhek kavargásában, a bíborvörösbe öltözött őszi erdők csodálatos szépségében a természetfölöttit sejtí meg. Felismeri, hogy a teremtő Isten az ő szentséges Fia kedvéért öltöztette föl így ezt a világot, s őmiatta tekint végtelen szeretettel mindenre. S ezért csak a szent isteni megtestesülés hitét mélységesen elfogadó ember láthatja a teremtés szépségét a maga teljes valóságában, vagyis a Jegyessel, a Vőlegény Krisztussal való mélységes és titokzatos kapcsolatában, hiszen az Atya benne teremtett mindent, és benne áll fönn minden (vö. Kol 1,16-17).

Ám ezen a ponton újrakezdődik az a jelenet, amely szerelmesek között állandóan ismétlődik: e ráismerés által újabb sebet kap a lélek, és még nagyobb vágyakozás keríti hatalmába. A keresztény hívő a teremtés szépségét szemlélve tanulja meg, hogy nincs nekünk itt a földön maradandó városunk, s akkor igazán szép a világ, ha búcsút intve nézünk rá vissza, miközben a Jegyes házába, az örök mennyei hajlékok felé tartunk, hazafelé a mi igazi otthonunkba.

A tisztulás útján

Aki elindul a lelki élet útján, annak az első útszakaszt, a *via purgativát*, azaz a szeretet tisztulásának keserves útját kell először bejárnia.

*Ki gyógyíthat meg engem?
Ó, Te jöjj, s add át magad nekem,
s hozzám ne küldj
mától fogva hírnököt,
ki úgysem tudna szólni arról, mit szeretnék.*

Az a lélek, aki már felismerte Isten szeretetének jeleit, olyan sebet kap, amit nem gyógyíthat be más, mint Isten maga. Ahogy az *Énekek éneke* doktora más helyen írja:

„A szeretet okozta gyötrelem annyira különbözik a többi betegségtől, amennyire a többitől különböző orvosságtól is gyógyul. A többi betegségekben az ellenkezőt ellenkezőkkel gyógyítják. A szeretet ellenben nem gyógyul be mástól, mint magától a szeretettől. Ennek oka az, hogy a lélek egészsége nem más, mint Isten szeretete, és így, ha szeretete nem teljes, akkor egészsége sem az, s ennek következtében betegnek érzi magát, mert a betegség nem egyéb, mint az egészség hiánya. Ebből következik, hogy ha a lélekben egyetlenegy foknyi szeretet sincs Isten iránt, akkor halott. Ellenben minél jobban fokozódik benne a szeretet, annál egészségesebb lesz, és amikor szeretete eléri a tökéletesség fokát, akkor egészsége is tökéletes. Megjegyzendő azonban, hogy a szeretet ezt a tökéletességet sohasem éri el mindaddig, amíg a két szerető oly szorosán nem egyesül egymással, hogy egészen egymáshoz hasonulnak, amikor azután a szeretet teljesen egészséges lesz.”

Három állapota van tehát a léleknek: vannak halottak, betegek és egészségesek.

A halott lelkű ember az, aki nem viszonzza Isten szeretetét. Minden bizonnyal ő is kapott jeleket, de visszautasította, talán éppen ettől a betegségtől való ösztönös félelem miatt. Inkább az evilági egészséget, a megsebzetlenség biztonságát választotta, s a szeretet kockázatos, ám mennyei boldogságot ígérő kalandjáról lemondva most a poklot építi magában.

Nézzük csak meg evilág sztárjait! Szép, egészséges emberpéldányok: hibátlan test, csillogó karrier, tobzódás az élvezetekben. Izmaik ruganyosak, reflexeik remekül működnek, szexuális teljesítőképességük a csúcson van, az élet minden területén sikeresek. A kívülálló szemében mindenestül irigylésre méltóak: nem érzékelhető életükben semmiféle hiány, zavar, tökéletlenség. Még magánéleti problémáik is olyanok, amivel más ember szívesen dicsekedne: az egyik ilyen és ilyen plasztikai műtetre készül; a másikat aktuális partnere megcsalta, de már van új barátnője, barátja; a harmadik beperli valamelyik bulvárlapot, mert a hozzájárulása nélkül közölt róla valamit; stb. Isten azonban látja belső ürességüket és egész életük hiábavalóságát. A zsoltáros kíméletlenül fogalmazza meg róluk Isten ítéletét: *Olyanok, mint a vágásra szánt állatok, a halál terelgeti őket.* (vö. 48. zsoltár) Igen, mert fiatalságuk elmúlik, szépségük elillan, erejük megfogyatkozik, s mivel a lelkük halott, még mielőtt utolérné őket a biológiai összeomlás, értelmét veszti egész létezésük, amely mindenestül mulandó javakra és látszatértékekre épült.

De nem csupán a régi-új pogányság követői között akadnak szép számmal lelki hullák. Sok hívő lelke is halott, mert nem lép be a hit személyes világába. Akinek a kereszténység csak szép hagyomány, folklór, konzervatív értékrend, nem pedig eleven kapcsolat az élő

Istennel, annak halott a hite. A Jézus Krisztussal és az ő Atyjával való személyes, a Szentlélekben fennálló bensőséges kapcsolatból kiszakítva nem léteznek, nem létezhetnek keresztény értékek, ennek híján az egész keresztény vallás tartalom nélküli és élettelen, s a történelem szemétdombján a helye.

A halott lelkű, de kívülről egészséges emberrel szemben azonban ott áll a keresztény, akinek lelke megsebzett és beteg Isten szeretetétől. A keresztény hit nem mást, mint ezt a beteg embert tudja szembeállítani az evilági egészséges ember-vadállattal. Az őskereszténység korából való a következő megdöbbenő tanúságtétel. Egy római férfi felesége kereszténnyé lett, mire a férj rémülten elrohant a jósdába, hogy megtudakolja, mit lehet tenni az asszonnyal, hogy kigyógyuljon e veszedelmes tan fertőzeteiből. Meglepő volt az istenek válasza: semmit! Ez olyan betegség, amiből nincsen gyógyulás. Ez a „betegség” az, amivel nem tudott mit kezdeni a pogány Róma, ez az, ami ellen lázadt Nietzsche, ez az, amit nem bír elviselni ma sem a modern jóléti és fogyasztói társadalom.

A megsebzett szívűség ugyanakkor olyan hatalmas erőt hordoz, amely többnyire rejtetten, némelykor viszont mindenki számára nyilvánvalóan alakítja a történelmet. Ha mi is engedjük megsebezni magunkat az isteni szeretettől, talán sok minden helyreáll és átalakul az életünkben. Keresztes Szent János – testvérei által fizikailag és lelkileg egyaránt megkínózva a toledói kolostor börtönében – azt tanítja: ne törődjünk azzal, ami külsőleg ér bennünket, mert nem ez az igazi oka lelki szenvedésünknek. A lélek igazi baja, hogy szereti Istent, de még távol van tőle, és szeretete nem tökéletes. Ezért nem mások a felelősek, de nem is csak saját magunk, személyes korlátaink, hibáink, bűneink – egyszerűen teremtett voltunkból és a szeretet természetéből fakad a léleknek ez a sokkal mélyebb rétegből előtörő, gyötrelmes kívánczósága Isten után, mely ezt a betegséghez hasonló állapotot okozza.

Az igazi nagy szeretetkapcsolatban, ha annak a nevét halljuk, akit szeretünk, szívünk tájékán édes nyilallást érzünk. S minél hétköznapibb összefüggésben, minél közömbösebben esik róla szó, annál jobban érezzük ezt a fájdalmat. Az esztelen teremtmények, a hegyek és folyók, a fák és a madarak, a hold a csillagok így beszélnek Istenről: magától értetődő természetességgel, öntudatlanul. A fény, amely megcsillan a harmatos virágkelyhen, a dallam, mely fölcsendül a májusi erdő madárkórusában, az illat, mely a hajnali szellő szárnyán suhan és szétterül a réteken, mind-mind a Jegyes dicsőségét hirdetik, de egyben föl is tépik a sebet, mert általuk csak még erősebben vágyakozunk a Kedves után, és még jobban fáj a tőle való távollét.

Sokáig nem tudtam, miért van bennem az a magamnak sem bevallott félelmetes jelenség, hogy a tavasz és az ősztobzódó színei szinte fájnak, hogy a május és az október szín- és formaorgiája felkavarja lelkem nyugalmát, és vágyódom a tél után, amely mindezt eltünteti. Igen, valahogy jobban örülök a virágok lehullásának, mint buja és túlcsoorduló kibontakozásuknak. Gyönyörűek vagytok, de látásotok fájdalmat okoz, mert akiről beszéltek, távol van még. Én nem akarom beérni a teremtmény hordozta üzenettel, én magára az üzenet küldőjére vagyok kíváncsi, őt akarom látni, vele akarok lenni. A hívő krisztusi lélek számára ezért lesz a szentáldozás a gyógyulás pillanata, az örökkévalóság elővételezése. Minél inkább a napi áldozás világában él valaki, annál jobban gyógyul az egyetemes és gyógyíthatatlan istenbetegsége. Persze, közben tovább növekszik a vágyakozása is. Keresztes Szent János szavaival:

„Ne kívánd tőlem, hogy továbbra is beérjem azzal a felületes ismerettel, amelyet ezek a hírnökök, vagyis a rád vonatkozó fogalmak, érzelmek adnak nekem, mert ezek végtelenül távol vannak attól, amire az én lelkem vágyódik. Hiszen magad is jól tudod, Jegyesem, hogy a hírnökök csak növelik annak fájdalmát, aki a küldőnek jelenléte után eped. Teszik ezt először azáltal, hogy azzal a hírrel, amelyet hoznak, felhújtják a sebet. Másodszor pedig, mert a hírnökök érkezése mutatja, hogy a kedves halogatja jövetelét.”

Az Istent szeretni kezdő lélek bizonyos értelemben unalmasnak találja ezt a világot. Persze, ez nem jelenti azt, hogy állandóan lógó orral, fancsali ábrázattal jár-kel, hogy nem tud ünnepelni, nem tud örülni egy finom ebédnek, egy izgalmas könyvnek, jó társaságnak. Inkább arról van szó, hogy abban, amit tesz, nincs benne a lelke. Akármit tesz is, érez egy bizonyos ürességet, hiányt, amely ott van a legnagyobb élvezetek, a szellemi örömök és lelki gyönyörűségek, sőt még a legmagasabb teológiai ismeretek mélyén is.

Világmegvetés ez? Természetellenes magatartás? Nem inkább a szeretet természete szerint való, vagyis természetfölötti hozzáállás? Ez a „beteges” magatartás nélkülözhetetlen a lelki egészséghez. Mindez most még talán valószerűtlennek tűnik, egyszer azonban végtelenül valóságos lesz az életünkben. Ha előbb nem, hát halálunk óráján, amikor nem marad más, mint Jézus neve, amit a pap a fülünkbe kiált – akkor majd Keresztes Szent János igaza nyilvánvalóvá válik.

*Mindaz, aki erre járt-kelt,
ezernyi kedves dolgot mond Terólad.
Szavukkal mélyen sebzik szívemet,
s halálos kínt okoz az
a „nem tudom mi”, melyről csak dadogva beszélnek.*

A természet jeleinél is jobban elmélyíti a szeretet sebet a beszélni tudó teremtmények, az angyalok és az emberek szava Istenről.

Az angyalokról hallva ne mindjárt Avilai Szent Teréz és más nagy misztikusok elragadtatásaira gondoljunk, bár ott is erről van szó. Azonban nekünk is lehetnek tapasztalataink az angyalok titokzatos működéséről: a mi lelkünkön is időről időre átsuhannak hatalmas világosságok, hullámokban felcsap szívünkben a vágy a végtelenség után, álmainkban és emlékezetünk kódján át kirajzolódnak előttünk az egykori Paradicsomkert halvány körvonalai. Ezekkel Isten mintegy angyala által üzen nekünk, elmélyítve bennünk a vágyakozást önmaga után.

Ugyanezt tapasztaljuk meg, akárhányszor olvasunk a szentek írásaiból. (Ha lehet, ne annyira a szentekről, inkább a szentektől olvassunk, mert az előbbieket jórészt az emberről szóló olvasmányok, az utóbbiak viszont magáról Istenről beszélnek, ami sokkal több.) A szentek egyszerű szavai többet mondanak Istenről, mint akárhány teológiai előadás. Egyszer Pió atyától egy róla készült filmben megkérdezték, mit teszünk, amikor a misében felajánljuk a kenyeret és a bort. Azt válaszolta, hogy ezzel magunkat ajánljuk fel Istennek. Sose felejtem el, ahogy megsebezte a szívemet ezzel az egyszerű mondattal. Egész lényem benne volt abban, amit mondott, nyilvánvaló volt, hogy ezt ő nap mint nap éli is.

Ám nemcsak azzal okoznak fájdalmat a szentek, amit és ahogy mondanak, megérintve szívünkben a szeretet érzékeny sebet, hanem azzal is, hogy ők sem tudnak teljeset mondani, az ő szavuk is gyarló és töredékes emberi beszéd. Ezért jó a szentekkel elcsendesedni: már nemcsak ők szólnak hozzánk írásaikon keresztül, hanem velük együtt hallgathatjuk Isten csendjét. Így bár az Istenről szóló beszéd mindig töredékes, az utána beálló csend, az imádás csöndje megízlelteti velünk a teljességet.

Mint ahogy minden prédikáció is, mely egyszerre Isten szava és gyarló emberi szó. Az igehirdetés akaratlanul is sebet ejt, és nem tehetem meg, hogy ne sebezzen. Hányszor szerettem volna beszédemmel a betévedt turisták szívéhez szólni! Sohasem sikerült. Vagy közömbösen hallgattak, vagy megbotránkoztak, és kimentek. Gyakran előfordul, hogy olyanok, akik rejtett bűnben élnek, egyszer csak találva érzik magukat a szentbeszéd hallatán. Van közülük, aki többet be sem teszi a lábát a templomba, és van, aki elsírja magát, és végre

meggyónja bűneit. De az igehirdetés nemegyszer az istenszeretőket is megsérti. Ez a sebzés azonban édes, mert itt Isten maga az, aki sebet üt, s ő az, aki e sebet be is kötözi.

*De hát miképp tudsz megmaradni,
ó, élet, ha nem ott élsz, hol élsz,
s ha nyilak sebeznek halálra,
amelyek akkor érnek,
midőn szerelmesedről gondolkodol?*

Félre ne értsük: a szeretet története nem csupa szenvedés. Ám ahol szeretet, szerelem van, ott minden várakozás, légszomj, sérülés, elborulás, ellankadás, szédülés és tériszony a szeretet várakozása, a szeretet légszomja, a szeretet sérülése, a szeretet elborulása, a szeretet ellankadása, a szeretet szédülése, a szeretet tériszonya – vagyis a szeretet maga az élet bennünk.

Az emberi lélek élete inkább ott van, ahol szeretetének tárgya, mintsem abban a testben, amelyet éltet. Maga az Úr mondja: „*Ahol a kincsed, ott a szíved is.*” (Mt 6,21) Minél magasabb rendű életet él az ember, minél tisztábban szereti Istent, annál kevésbé van önmagánál, annál kevésbé van jelen a testben. Ezért a Krisztus-hívő lélekben, ha igazán szeret, megjelenik a mennyország utáni vágyakozás, s a róla való elmélkedés mindennapi gyakorlattá, életformává válik számára. Ehhez kezdetben naponta legalább fél órát kell tölteni az evangéliummal. Enélkül nem tudunk ellenállni azoknak a mérgező hatásoknak, melyek egész nap érnek bennünket. Tíz-húsz év múlva azután az intellektuális elmélkedés, az elgondolkodás, megfontolás szép lassan abbamarad, s már elég egyetlen szó az Úrtól, ami közvetlenül nekünk, a szívünkhöz szól, sebet ütve rajta. Az ilyen elmélkedés egy perce többet ér, mint három óra okoskodás.

*S ha már e szívet megsebezted,
miért nem lettél orvosa?
És hogyha elraboltad,
hát miért hagytad így magára:
rablott zsákmányodat miért nem viszed magaddal?*

A lélek itt már nemcsak azt állítja, hogy beteg, hanem azt is, hogy Kedvese elrabolta a szívet. Mi sokszor arról beszélünk, hogy át kell adni szívünket az Úrnak. Pedig ő azt már elrabolta, csak mi erőnek erejével vissza akarjuk szerezni, ahelyett, hogy hagynánk, hogy az övé legyen! A lelki élet leglényegesebb pontjain nem mi, hanem mindig maga Isten cselekszik, hatalmasan, szuverén módon, a megkérdésünk nélkül. Az ember egyetlen teendője ilyenkor, hogy hagyja őt cselekedni.

A tiszta, nagy szeretet mindig olyan, mint a rablás: rabul ejti a szívet. Igaz, mi semmit sem teszünk a rablás ellen, mert ez a legnagyobb jó, az egyetlen igazán üdvös esemény, ami történhet velünk. Az Úr Jézus egyszer tolvajnak nevezte magát az evangéliumban, amikor arról beszélt, hogy hirtelen és váratlan időben, éjnek idején fog elérkezni. De már előbb is „rabolt”: amikor úgy szerette a világot, hogy keresztre szállt érte.

Az a fájdalmas ebben a rablásban, hogy amíg testben élünk, addig az Úr nem vihet magával egészen. Elrabolja szívünket, de minket itt hagy ebben a világban. Ez a keresztyén alaphelyzet, ez a szentek állapota. Itt élnek közöttünk, de szívük nem süpped bele a bűnbe, az anyagi javakba, evilág szomorúságába és örömébe, hanem ott lakik Istennél. Egy percig se gondoljuk, hogy az ilyen Krisztussal és lélekben már Krisztusnál élő emberek unalmasak, dologtalanok és sivarak. Ők a legizgalmasabb személyiségek: egy Szent Antal remete, egy Szent Ágoston, Szent Ferenc vagy Aquinói Szent Tamás, illetve – hogy ne csak „egyházi

embereket” említsünk – Szent Lajos király, Árpád-házi Szent Erzsébet vagy Morus Szent Tamás.

Ők az igazán nagyok, éppen mert mindaz közömbössé vált számukra, aminek egy önző ember oly nagy jelentőséget tulajdonít: a hírnév, elismerés, gazdagság és befolyás. Ugyanakkor mindennek az ellenkezője: a megvetés, a mellőzés, a kismizmizés, a fenyegetés, a börtön, de még az erőszakos halál sem tudta őket az útjukról letéríteni. Ezek az emberek ugyanis fokról fokra egyre szabadabbak lettek, és már csak a lényeggel törődtek. Minthogy az odafent valókat keresték, helyes volt az arányérzékük és az ítélőképességük. Ezért tudtak maradandót alkotni a földön.

Most látjuk csak, mennyire egyoldalú, primitív, ennél fogva tökéletesen hamis az ókor, a középkor vagy a barokk kor hívó emberéről alkotott és a történelemkönyvek által folytonosan sulykolt séma, mely szerint ők ebből a földi siralomvölgyből a mennybe vágytak, s ezért nem is törődtek a világgal, sőt, azt mindenestül lenézték, megvetették. Mintha bizony a reneszánsz meg a felvilágosodás (milyen nagyképűek már ezek az elnevezések is!) korának két lábbal a földön élő embere lett volna egészséges igazán! Ezzel a „humanista”, „felvilágosult” vagy más szóval „modern” és „haladó” embertípussal nem is az a baj, hogy két lábbal áll a földön – ez a szentekre is igaz, talán a misztikusokra a leginkább –, hanem hogy szíve is a földhöz tapadt, s ezzel elvesztette a belső egyensúlyát, a valódi egészségét. Ezért – negyven év kommunista elnyomásának tapasztalatával alátámasztva – ki kell mondanom: Isten mentsen meg bennünket a hitetlen humanizmustól, a csak erre a világra néző, ezért menthetetlenül szűklátókörű és a lényeg elhomályosító, tévesen felvilágosultnak és modernnek mondott gondolkodástól! Isten mentsen az úgynevezett haladástól, amelynek célja nem a végtelen, isteni, örök élet!

*Ó, csillapítsd gyötrelmeim,
hisz nem képes erre senki más:
és engedd, hogy megláthasson szemem
– Világosságom csak te vagy –,
hiszen kizárólag tenéked tartogattam.*

*Tárd föl jelenléted nekem.
Szépséged látása legyen halálom.
Gondold meg, hogy e szív sebére,
melyet szerelmed ejtett, nincsen ír,
csupán Te kedves arcod, s kedves társaságod.*

Háromféle jelenlét van az emberi lélekben – mondja Keresztes Szent János. Az első a lélek szerinti jelenlét, amely azt jelenti, hogy Isten valamiképpen ott működik a létezésünk mélyén. Ezt a jelenlétet a halálos bűn, de még a teljes hitetlenség sem szünteti meg, hiszen az istentagadó sem létezhetne, ha Isten nem tartaná őt létben. A második a kegyelmi jelenlét, amelynek feltétele, hogy ne legyen bennünk halált hozó bűn, s éljen szívünkben a hit. Ezt a jelenlétet kell megőrizni ahhoz, hogy elnyerhessük az üdvösséget. S végül van egy bizonyos szellemi jelenlét, ami külön ajándék, s kinek-kinek más módon üdíti fel lelkét, elővételezve a színről színre látás boldogságát.

A szerelmes lélek erre a harmadik fajta jelenlétre vágyakozik, amely valójában az örök isteni lényeg, a szeretet feltárulkozása. Szemtől szemben akarja látni Kedvese arcát, fátyol nélkül, a maga teljes szépségében és tündöklő ragyogásában. Csakhogy ez a tisztulás útját járó léleknek még lehetetlen, ő csak tükör által, homályosan láthatja isteni Jegyesét. Ezért fordul az utolsó versszakban a megszemélyesített hithez:

*Ó, kristályos, tiszta forrás,
ha szép ezüstszín arcodról
váratlanul reám tekintene
a szempár, mely után epeszt a vágy,
s amelynek képét itt bent, magamban hordozom.*

A hit kristálytisza forrás, melynek vize a legtisztább képet adhatja a Kedvesről, mert tőle magától ered. Ezért szó sem lehet lelki életről addig, amíg valaki azt mondja, hogy neki nem kellenek a Katolikus Egyház dogmái. A dogmák az az *ezüstszín arc*, amelyen egy szempár: Jézus Krisztus tekintete tükröződik. Az ő megbízásából s az ő Szentlelkének erejével a Katolikus Egyház minden gyarlósága, hibája, sőt bűne ellenére kétezer év óta hűségesen és változtatás nélkül őrzi a hit kristálytisza forrását a szentmisében, a szentségekben, a liturgiában.

Ugyanakkor bennünk, hívőkben is ott van már a Jegyes képe, hiszen ő maga ígérte, hogy akik hisznek benne, azok lelkében örök életre szökellő vízforrás fog fakadni, azaz a Szentlélek által Krisztus maga lesz jelen lelkükben. Az a keresztyén lélek, aki nem őrzi szívében a Jegyes arcát, még el sem indult a Krisztus-követés útján. Lehet jó, becsületes ember, de a keresztyénségtől igen távol áll. A keresztyén hit középpontjában ugyanis nem egy idea, nem egy erény, de még csak nem is a Biblia szövege és tanítása áll, hanem egy arc, a názáreti Jézus arca, melyből maga a mindenható Isten tekint ránk.

Emlékezzünk csak, hogy Keresztes Szent János nagy kortársát, Avilai Szent Terézt éppen ennek az Arcnak, a Golgotára menő Krisztus vérző arcának szemlélése rázta föl és ragadta ki a langyos, közepszerű apácaéletből. Más álmában kap egy képet, amire mindig emlékezni fog, vagy hirtelen egy pillanatra tudatosul benne, hogy Valaki szeretettel nézi őt. Persze ez csak az első lépés, ennek a képnek, ennek az arcnak, ennek a szeretetteljes tekintetnek bensőségesülnie kell. Hiszen Isten saját képére, szent Fiának képmására teremtett bennünket. Tisztulásunk beteljesedése ezért nem más, mint hogy a hit tiszta forrásának tükréből az örök Ige ránk tekint, s meglátja bennünk önmagát.

Furcsa ez nekünk, akik hozzászoktunk a klasszikus aszketikához, amely a tisztulás útjával kapcsolatban arról beszél, hogy egymás után ki kell irtani életünkéből a súlyos bűnöket. Keresztes Szent János nem tagadja ennek jelentőségét, de mélyebbre ás, a bűnök gyökeréig hatol. A tisztulás az ő értelmezésében nem csupán nagyszabású bűnbánati folyamat, gyónással, vezekléssel és jó elhatározásokkal, hanem mindenekelőtt a teremtményekhez fűződő rendetlen, bálványimádó kapcsolat megváltoztatása. A léleknek meg kell tanulnia fölfedezni a teremtett világban Kedvesének, Istennek a nyomait, bensejében meg kell hallania a teremtés szívet sebzően töredékes beszédét Istenről. A tisztulás útján járó lélek akkor jut el egyfajta teljességre, ha valamiképpen megsebzzi az Úr szeretete.

Ez a seb nem más, mint a minket bűneink ellenére is szerető Isten végtelen irgalmának megnyilvánulása irántunk. Nem is a bűn fáj már ekkor, hanem maga a szeretet, amellyel Isten lehajol hozzánk. Enélkül az egész vallás csupán külsődleges esemény marad számunkra. Bűnbánatunk pedig, még ha érvényesülnek is benne a hit szempontjai, erőtlen és gyenge lesz. A sorozatos elesések és elbukások aligha maradnak el. Csak az isteni szeretet és irgalom valamiféle megtapasztalása képes kielégíteni belőlünk a bűnt és a bűnös ragaszkodást. Az a bánat, amely fél a kárhozattól, vagy sajnálja, hogy Isten törvényeit áthágta és így beszennyezte magát, elég talán arra, hogy üdvözlünk, hogy ne kárhozzunk el. De a szó igazi értelmében az ilyen lélek még csak el sem indult az úton. Nincs lelki élete: csak tengődik és semmit sem ért.

Belső életünk igazi alapjai annyira a mélyben vannak, hogy magunk sem tudunk róluk. Úgy látszik, egy egyetemes belső földrengésre, valamiféle kozmikus lelki viharra van szükség ahhoz, hogy létezésünk alapjai láthatóvá legyenek. Ez pedig nem más, mint a

személyes Istenhez való személyes kötődés. Ez a lelki ébredési folyamat a lelki megsebzéssel kezdődik. A szentek mind a bűnbánat fürdőjébe alámerülve születnek meg. Péter apostol igazi lelki élete ott kezdődött, amikor rádöbbsent, hogy megtagadta az Urat. *Még beszélt, máris megszólalt a kakas. Az Úr erre megfordult és rátekintett Péterre. Péter akkor visszaemlékezett, hogyan mondta az Úr: „Mielőtt ma a kakas szól, háromszor fogsz megtagadni engem.” Kiment és keserves sírásra fakadt. (Lk 22,60-62)*

Ez a keserves sírás az apostoli küldetésben benne kell hogy legyen! Milyen pap az, aki sohasem sírt saját bűnei miatt? Mit tudhat akkor Isten irgalmáról? Egy csodálatos szempár tekint az én szemembe: az Istenember néz rám. A lehető legmélyebb találkozás ez két lélek között itt a földön. Mikor Jézus a szemünkbe néz, elerednek a könnyek. Ez a sírás, ez a megtisztító víz paradox módon egy tűzfészekből buzog elő, abból a tüzes, égető sebből, amelyet Isten irgalmának tapasztalata nyitott meg az emberi szíven. Lukács evangélista egyfolytában erről a tekintetről ír evangéliumában, valahányszor a megtérésről szól, vagyis azokról a lelkekről, akik a *via purgativát*, a megtisztulás útját járják. Mindannyian megsebesítettek az Úr szeretetétől, a szeretettől, amelyre méltatlannak érezték magukat, a barátságtól, amelyre nem is számítottak, Isten szerelmétől, melyre gondolni sem mertek.

Rá van írva a hívő ember arcára, hogy hordoz-e ilyen sebet a lelke mélyén. Nem mások okozta sebeket, nem is az önzés, az önsajnálát okozta sérüléseket, hanem Isten szerelmének égő sebet. Az ilyen arc az irgalmasság egy sugarát hordozza. E sebzettség nélkül viszont az ember arca vad, kegyetlen és megkeményedett, vagy pedig undorítóan érzéki. Súlyos tévedés, ha valaki attól képzelet magát erősnek és határozottnak, hogy keménynek és sebezhetetlennek mutatja magát, különösen, ha Istennel szemben teszi ezt.

Aki eljut a tisztulás útjára, annak természetesen szakítania kell a bűnnel, de ezzel egyidejűleg át kell engednie magát Isten szeretete sodrásának. Ez az aszketika, nem a fogösszeszorítva végzett önsanyargatás, nem is a keleti vallásoknak a látható és változó világot, magát a teremtést illúzióknak tartó, az anyagot megvető és elutasító gyakorlatai. A keresztény élet a teremtett világ keretei között, az anyaghoz kötve folyik, de egy személyes szeretet sodrásában: Jézus Krisztus által, Jézus Krisztussal és Jézus Krisztusban. Ez az a pont, ameddig a tisztulás útján el kell jutnunk, amit elérve Keresztes Szent János már a megvilágosodás útjáról kezd énekelni.

A megvilágosodás útján

Jézus mondja: „*Én vagyok a világ világossága.*” (Jn 8,12) A *via illuminativára* lépő lélek jellemzője, hogy az Úr világosságában jár, s akkor is benne marad az ő jelenlétében, ha nem kifejezetten imádkozik vagy elmélkedik. A tisztuló lélek számára elengedhetetlenül szükséges, hogy naponta gondolkodva elmélkedjék, magára alkalmazza az evangéliumot, következtetéseket vonjon le és jó elhatározásokat tegyen. Aki a megvilágosodás útjára lépett, annak mindez egyszerre szükségtelenné válik: hirtelen az Úr jelenlétében találja magát.

Nem kell itt rögtön valamiféle jelenésre gondolni. A szeretet normális állapota ez, olyan, mint ahogy az édesanya képzeletében, gondolataiban gyermeke sokkal jobban jelen van, mint az őt körülvevő tárgyak és a hozzá beszélő emberek. Nem okvetlenül elképzelhető formában, inkább csak a határozott bizonyosság szintjén: tudja, hogy itt van, vele van. Vagy, az *Énekek éneke* képeinél maradva, ahogy a szerelmes testét-lelkét betölti kedvese jelenléte, akkor is, ha távol vannak egymástól. Ha az emberi kapcsolatokban ez rendjén való, akkor miért lenne másképp az Úristennel való kapcsolatunkban? A megvilágosodás útjára lépve többé nem lesz áthatolhatatlan fal az a kétezer év, ami elválaszt Jézus földi működésének idejétől. Sőt, ez a fal egy pillanat alatt leomlik az imádkozó lélekben, mert ott megjelenik Jézus, „*szűziesen, gyöngéden, kedvesen és a szeretet nagy erejével*” – ahogy Keresztes Szent János írja.

Az imádságban kitartó embernek biztosan része lesz ilyen látogatásban. Hogy egyszer-e vagy többször, az mellékes, a lényeg, hogy egész életére kiárad a csendes, de határozott bizonyosság: velem van az Isten. Geláz testvér, aki nem pap rendtagként szolgált közösségünkben, élete vége felé elmesélte nekem, hogy fiatalkorában egyszer nagyon fáradtan a kóruson imádkozott, s egyszer csak olyan édes érzés töltötte el, hogy szinte elviselhetetlennek érezte. Ezt kellett mondania: Uram, ne tovább! Nem bírom elviselni, majd az örökkévalóságban! Ez történt vele szerzetesi életének elején, majd következett hatvan év csöndben és jeltelenségben. Soha többé nem ismétlődött meg a korábbi jelenet, de nem is volt rá szüksége, mert ez az élmény egész életén át végigkísérte.

Szent Ferencről is följegyezték, hogy egy alkalommal olyan angyali muzsikát hallott, hogy majdnem beleszakadt a szíve a gyönyörűségbe. Isten végtelen gyöngédsége túl sok a mi véges emberségünknek, Isten szeretetének édessége fájdalmat okoz ezen a földön, mert gyöngék vagyunk hozzá. Ezért kéri a Menyasszony:

*Fordítsd el tőlem szemedet,
ó, Kedvesem, most fölfelé szállok.*

A Völegény pedig bemutatkozik:

*Röpülj hozzám, Galambom!
A sebzett szarvas
feltűnt a hegytetőn,
és felüldíti őt röptöd fuvallata.*

Az *Énekek éneke* több helyütt is szarvashoz hasonlítja a völegényt. Amint kirándulás közben váratlanul megpillantunk a fák között egy délceg szarvast, amint nemes fejét felénk fordítja, de egy pillanat múlva már méltóságteljes szökkenésekkel el is tűnik a sűrűben, olyanok az Úr Jézus megjelenései is. Ugyanakkor Keresztes Szent Jánosnál a szarvas meg van sebesítve, mert a megtestesült Igét megsebesítette az irántunk való szeretet, melynek csak

külső jelei a kezén, lábán és oldalán viselt sebhelyek. Szívében is meg van sebesítve, mert vágyódik az ember után, s ezáltal kiszolgáltatottá válik vele szemben.

*Szerelmesem a hegyek láncá
és völgyek magányos berkei
és a távoli szigetvilág
és a zúgva hömpölygő folyók
és szerelmes szellők suttogása.*

*Ő az éj csendes nyugalma,
melyben a hajnal földereeng,
és zenének csöndje
s csendes magány zenéje,
és estebéd, mely felüdít,
szívünket lánggra gyújtja.*

Amíg a teremtés, a létező dolgok csak hasonlatok, addig el is szakíthatnak az Istentől. Valamit mondanak az Istenről, de még többet elhallgatnak, amint azt a tisztulás útján láttuk. Itt most másképp tekintünk a teremtett világra, s fölfedezzük titokzatos szentségi voltát. Ez a szemléletmód azok kiváltsága, akik az odafönt valókat keresik, és nem a földieket (vö. Kol 3,2). Isten a lélek Völegénye. Nem olyan, mint egy szépséges hegy, hanem a megvilágosodott ember számára ő az igazi hegy (vö. Zsid 12,18). Ő a völgyünk, a kertünk, távoli szigetünk, folyónk; a májusi szellő suttogása, az éjszaka nyugalma, a zene szépsége, a csönd zenéje, az estebéd, amelyet vele költünk el. Ő maga lesz az otthonunk, ő lesz a boldogságunk, ő lesz a mindenünk, amint azt Szent Ferenc csodálatos imádsága, *A fölséges Isten dicsérete* mondja:

*Te vagy a szerelem, a szeretet;
te vagy a bölcsesség,
te vagy az alázat,
te vagy a türelem,
te vagy a szépség,
te vagy a kedvesség,
te vagy a biztonság,
te vagy a megnyugvás,
te vagy az öröm,
te vagy reménységünk és vigasságunk,
te vagy az igazságosság,
te vagy a mértékletesség,
te vagy a minket egészen betöltő gazdagság.
Te vagy a szépség,
te vagy a kedvesség,
te vagy védelmezőnk,
őrállónk és oltalmazónk,
te vagy az erősség, te vagy az enyhülés.
Te vagy a reményünk,
te vagy a hitünk,
te vagy a szeretetünk,
te vagy minden édességünk.
te vagy a mi örök életünk:
Nagy és csodálatos Úr,*

mindenható Isten, irgalmas Üdvözítő.

Prohászka Ottokárnak, a huszadik század lánglelkű apostolának naplója, a *Soliloquia* tele van olyan bejegyzésekkel, melyek arról tanúskodnak, hogy előtte is föltárult a világ szentségi jellege, s miközben elmerült a teremtés szépségének csodálatában, lelkét Isten mélységes imádata töltötte el. Egy helyütt ezt írja: „*A hegyek a föld pihetésének nyitott ajkai, a vágyak kitárt karjai, az égre néző természet kitárulásai. Az ember csak győzze szemmel, ajkkal, tudóval, szívvel! Az én hegyeim az oltárok, az eucharisztia! Mily magasságok s távlatok s végtelenségek. A szemembe s a lelkembe fények hullámai csapnak..... tengerek a lelkembe. (...) Édes titkom, bűgő galambom, némán zúgó tengerem, mérhetetlenségbe ingerem, elszedülésem, elolvadásom, megsemmisülésem.*” Másutt pedig: „*Az Isten magaslatai vesznek körül, végtelenbe nyúló hegyek, szakadékokkal, örvényekkel, fenyvesekkel. Csak úgy tornyosulnak egymás fölött..... (...) Itt a fák bokrétái s a bokrok zöldfényes paravánjai mögött az élet s az öröm angyalai; ingerkednek, hívogatnak; kézenfogva húznak: gyertek, mi vagyunk, nézzetek a szemünkbe, halhatatlanság átélt kis lángjai – ah igen, pislogó, kialudni készülő lángok. Uram, Uram; Istenem, hegységem, hegyláncom; magasságom; alta ara oltárom! a megsemmisülés liturgiájával, önáldozásával szeretnék imádni; a hit s az életfolyam fenékig kiűritésével, fenékig, feneketlenségig akarnék áldani.*”

*A rókákat fogjátok meg nekünk,
mivel a szőlő már virágozik.
A rózsákból eközben
koszorút kötünk:
a kis hegyen ne járjon senki ekkor!*

A virágzó szőlőskert az erényes lélek képe. A rókák pedig az ördögök és a hét főbűn, melyek bizony a megtisztult és megvilágosodott lélekhez is visszatérnek, és ott ólálkodnak körülötte. Sőt, a megvilágosodás útján még veszélyesebbek, alattomosabbak! Hiszen ha valaki a tisztulás útján járva elbukik, az a gyónásban feltehetően nem fog magyarázkodni, mellébeszél, hanem őszintén és egyenesen megvallja, miben vétkezett. A megvilágosodás útján járó viszont megkísérli a lelkizést, a lelki érzékiséget, s azt is az isteni fény ragyogásában látja, ami éppenséggel veszélyezteti a lelke üdvét. Rajong a lelkievezetőjéért, szobrokkal, ikonokkal veszi magát körül, csak úgy habzsolja a lelki könyveket, minden neves egyházi szónok beszédét meg akarja hallgatni, minden új jelenés és csoda helyszínére el akar zárándokolni. Ez a lelki torkosság azért különösen veszélyes, mert könnyen lelki hiúsághoz, kevélységhez vezet, s annak, aki meg van győződve arról, hogy helyes úton jár, hiába mondja akárki, hogy a vesztébe rohan. Az ilyen félig kész szentek vannak a legjobban kitéve a sátán cselvetéseinek, ezért a rókákat valóban meg kell fogni, nehogy feldőljenek a szőlőt.

A rózsák az erényeket jelentik, melyeket Jézussal együtt kötünk koszorúba. Nagyon fontos, hogy ezek az erények az ő kegyelmétől sarjadtak és bontakoztak ki. Szabad tudni, hogy vannak erényeink, csak arról sem szabad elfeledkezni, hogy kitől vannak. Ha szabad azt tudnom, hogy van tehetségem a zenéhez, érzésem a műszaki dolgokhoz, akkor azt is szabad tudnom, hogy Istenem kegyelméből győztem valamin, és nagyjából kiműveltem magamban például a türelmet. Micsoda hálaival tartozunk ezért az Úrnak!

A kis hegyen ne járjon senki ekkor. – „*Vagyis nyugodjék el az alsó és a felső természet*” – magyarázza Keresztes Szent János. Igen, mert az Istenbe merült léleknek nagy szüksége van a magányra és nyugalomra. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy valaki nem lakhat egy zajos városban, viszont lelkének nem szabad zajos városnak lennie.

*Megállj, észak halált hozó szele!
Jöjj, déli szél, mely felgyújtod a szerelmünk.
Fújj végig kertemen,
hadd szálljon szerte illata,
virágok közt eszik a Kedvesem.*

„Észak szele – írja Keresztes Szent János – hideg és száraz szél. Minden növénynek a halála, kifagyaszt mindent.” Ez a lelki szárazság, melyet előbb vagy utóbb mindegyikünk megtapasztal élete folyamán. Melyek a jelei? Nem ízlik az imádság, ahogy belépünk a templomba, már szeretnénk is kimenni. Rémséges unalom fog el mindennel kapcsolatban, ami az Istené. Ilyenkor az egyetlen megoldás az áhítatgyakorlatokban való buzgó kitartás. Csakhogy erre sem vagyunk képesek a saját erőnkéből. Ezért kell kérnünk a déli szelet, magát a bennünk lakó Szentlelket, aki felgyújtja bennünk a szerelmet, vagyis első szeretetünket, aki virágba borítja az erényeket és illattal árasztja el a lelket.

„Olyannyira – folytatja a misztikus doktor –, hogy ezt nem csak ő maga érzi bensőleg, hanem a dolog külsőleg is megnyilvánul annyira, hogy akik értenek hozzá, észreveszik rajta.” Bizony, egyetlen egyházközség, egyetlen rend sem létezhetne, ha nem lennének olyanok, akiken külsőleg is látszik, hogy Istenéi. Legtöbbször „hasznavehetetlen”, öreg és beteg családtagok ők, akik már „csak” imádkozni tudnak meg szeretni, de jelenlétük jó illat, csodálatos kert. Isten Fia gyönyörűségét találja az ilyen lelkekben, és belőlük táplálkozik: *virágok közt eszik a kedvesem.*

Valóban, nemcsak Krisztus a mi kenyérünk, hanem mi is táplálékul szolgálunk neki. Keresztes Szent János ki meri mondani, hogy így teljesül az Úrnak a *Példabeszédek* könyvében található szava: „Gyönyörűségem az emberek fiaival lenni.” Ez a kölcsönösség jellemzi azt a nagy eseményt, amit ő lelki eljegyzésnek mond.

*Szerelmesem lement a kertjébe,
a balzsamágyakhoz,
hogy élvezze kertjét
s liliomot szedjen.
Én a kedvesemé vagyok, s ő az enyém –
a liliomok között legeltet.*

(Én 6,2-3)

S Keresztes Szent János hozzáteszi: „vagyis eszik és élvez az én lelkemben, az ő kertjében”.

Megtörtént az eljegyzés az Úr Jézus és a keresztény lélek között. Ez a megvilágosodás útjának nagy eseménye, mely azonban elképzelhetetlen a tisztulás útján történt isteni sebzés nélkül. Hogyan jegyezze el magának Isten egy magabiztos, karrierista egyházi férfi lelkét? Hogyan lépjen jegyességre egy tudálékos teológussal, vagy egy hiú, érzelmeskedő dámával? Hogyan tartsa átölelve olyan szeminarista vagy ifjú szerzetes lelkét, aki a dolgok felszínén él, és mint egy rossz diák, lépten-nyomon azt lesi, hogyan lóghat, hogy szerezhethet elismerést, jó bizonyítványt erőfeszítés nélkül, hogy élvezheti az életet? Hogyan mutassa meg isteni gyöngédségét annak, aki önmagában bíz, és soha nem támad kétsége üdvössége felől? Aki lényegében jónak tartja magát, mert imakönyve lelkítükre előtt őszintén bevallhatja, hogy súlyosan nem vétkezett?

Csak az Isten irgalmától megsebzett lélek kész arra, hogy egy napon Isten közeledésére és biztatására leveesse könnytől áztatott köntösét, és a kölcsönös szeretet világába lépve merje Krisztus áldott karjaiba vetni magát, s ő maga is átölelje Megváltóját. A jegyesség kölcsönös és kizárólagos döntés, ahol harmadik személynek nincs helye. Az Úr Jézus minden szava

érvényben marad a felebaráti szeretetről, de nem ebben a rétegben. Itt nem az érvényesül, hogy „*amit egynek tesztek, azt nekem teszitek*”, sokkal inkább az kerül előtérbe, hogy „*én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem*”. Az Atya és a Fiú közötti isteni szeretetáramlásba kapcsolódik be a keresztény lélek. Én ugyanúgy Jézusé lehetek és ő az enyém, mint ahogy ő az Atyáé és az Atya az övé, a Szentlélekben.

Ez a keresztény lelki élet. Az Úr jegyességét kínálja fel mindazoknak, akiket bevezetett az Eucharisztia titkába. Még annál is többet kaphatunk, mint Szent János, aki az utolsó vacsorán a bensőséges barátság ókori mozdulatával Jézus Szentséges Szívére hajthatta a fejét. A szentáldozásban jegyesi kapcsolatra hív az Úr, ahol az Isten és a lélek összeforr. Aki a szentáldozáskor sose lépett be az *Énekek éneke* világába, tudja-e vajon, hogy mi történik vele?

A lélek számára ez a jegyesség kimondhatatlan boldogságot, békességet jelent, mégis szenved attól, hogy alsóbbrendű képességei, melyeket nem vetett egészen uralma alá, kikezdhetik ezt a kegyelmi életet, ezt a jegyességet. Erről énekel Keresztes Szent János, a szent szövegtől és saját tapasztalatától ihletve.

*Ó, nimfák, ti, Júdeának lányai!
Míg rózsák s virágok között
az ábraillat áradoz,
a külvárosban tartózkodjatok,
küszöbünkre még csak lépni se merjetek.*

Júdea szerinte a lélek alsóbb része, az érzéki rész, mely gyöngye, anyagias és vak. A nimfák a csábító képzetek, ábrándok, vágyak és indulatok, melyekről ezt írja:

„Az édes érzékiségnek ezen működései és indulatai teljes erővel igyekeznek az értelmi rész akarátát magukhoz édesgetni, hogy ilyen módon kicsalják bensőségéből a külsőségek közé, amelyek az ő érdeklődésüknek és törekvésüknek egyetlen tárgya. Igyekeznek rábírní az értelmet is, hogy házasodjék össze velük és vegyen részt az ő alacsony érzéki létmódjukban.”

Messze a pszichológia tudományának megszületése előtt ez az egyházdoktor és a hozzá hasonlók már igen alaposan feltérképezték az emberi lelket. Térbe vetítve úgy ábrázolja Keresztes Szent János a lelket, mint egy várost (felhasználva a mennyei Jeruzsálem analógiáját). A város központja a szellemi rész, a személyes szféra, amely képes Istennel érintkezni, a piszkos és zavaros külváros pedig a lélek alsóbb részét jelenti. Ott van a külvárosban az érzéki emlékezet, az érzéki képzelet, valamint a szenvedélyek.

Ma egy olyan civilizációban élünk, ahol minden a „külvárosban” folyik. Egy felfordult világ ez, amelyben mintha a tudatalatti világ felülkerekedett volna a tudatoson, s polgárjogot nyerve el akarná fojtani mindazt a jót és szépet, amit az ember értelmével és hitével akar.

Csak egyetlen példa: a televízió nagyszerű találmány, az igazság és a szeretet közlésének eszköze lehetne, lelkivezetői tapasztalatomból mégis azt kell mondanom, hogy ma kilencven százalékban az ördögé. Meggyőződésem, hogy a sátán, a személyes gonosz hatalom sikeresen használja ezt az eszközt, hogy elkábítsa az emberiséget. A televízió műsorainak nagy része éppen a léleknek ezt a bizonyos külvárosát hozza a felszínre, úgy mutatva be, mintha ez volna a kulturált belváros. Töményen adagolják az érzéki benyomásokat, a hibás és bűnös magatartásmintákat az érzékszervek „kapuin” át, majd a lélek felsőbb, szellemi részét házasságra kényszerítik vele. Nem nyílt, ideológiai támadás ez Isten és a hit ellen, amivel szemben szellemi reakcióval lehetne védekezni. Ez a fajta támadás burkolt és alattomos, nem egyéb, mint közönséges megrontás. Néhány órányi képsor akár évtizedek tiszta, szép, Istenben merült életét is lerombolhatja, ha nem is feltétlenül kegyelmileg, de emberi gyökereiben.

Hány és hány kolostor és szeminárium társalgójában van ott a televízió, ami még talán nem lenne baj, de szabad folyást is engednek az érzéki, ocsmány és perverz képeknek; hány és hány családi otthonban vannak kitéve a gyerekek a képernyőn keresztül az erőszak látványának, amely hihetetlen mértékben mérgezi a fantáziájukat, belső világukat! Ilyen környezetben teljességgel lehetetlen a lelki jegyesség, hiszen e beteg világ megfertőzi a lelket, elrontja ízlését, tönkreteszi ellenálló képességét. Az isteni Jegyessel való bensőséges együttlét nem fér meg ezekkel az egyszer ragacsosan édeskés, máskor brutálisan nyers, az érzékeket és vad ösztönöket szabadjára engedő képzetekkel és indulatokkal. Hasonló a helyzet a modern irodalom és képzőművészet egyes irányzataival és „alkotásaival”. Itt nem segít más, mint a teljes szakítás, amit szellemi értelemben ahhoz lehetne hasonlítani, mint amikor Isten megparancsolta a honfoglaló Izraelnek, hogy irtsák ki a pogányokat, ne egyezkedjenek és ne keveredjenek velük.

Félreértés ne essék: nem az emberben szunnyadó ösztönök ellen beszél Keresztes Szent János, mert azokat tudomásul kell vennünk, hogy bennünk élnek. Nem arról van szó, hogy ezeket el kell elpusztítani vagy el kell fojtani, viszont azt sem szabad megengedni, hogy betörjenek a városba és átvegyék az uralmat. Ügyelni kell arra, hogy ne érintsék a felső részt, s ne fordítsák el az értelem figyelmét Istentől.

*Rejtőzz el, Kedvesem,
tekinteted vedd a hegyekre,
de róla mit se szólj.
Nézd inkább annak társait,
ki távoli szigetekre költözik.*

A testnek, az alsóbbrendű képzeteknek, az emlékezetnek, a képzeletnek, az érzéseknek és a szenvedélyeknek nincs szerepük az Istennel való találkozásban, amely fent zajlik a hegyekben, az emberi létezés legmagasabb csúcán, a tiszta hitben. Képzetek nélküli, szavak nélküli kommunikáció ez, s a jegyességben élő lélek szeretne Istennel rejtekben maradni, mert a gyöngye test megzavarhatja, vagy akár összeomolhat a kinyilatkoztatások, a nagyszerű igék súlya alatt. Ezért kéri a lélek, hogy Isten úgy érintkezzék vele, hogy az alsóbb rész ne tudjon róla semmit sem. Meglepő, hogy nem csupán a látomást és képet utasítja el ezen a szinten, hanem egy bizonyos értelmi megértéshez való ragaszkodást is.

A hit abszolút létegyiség, de felfoghatatlan módon. Keresztes Szent János a látomások és érzékelések ellenében halad, és a hit leírhatatlan nyugalmát és csendjét keresi. Azt kéri a Kedvestől, hogy vonuljon vissza még jobban lelke mélyére. A lélek hegyeinek: az értelemnek, az akaratnak és az emlékezetnek isteni világosságot, szeretetet s az isteni dicsőség birtoklását kéri, amit az érzéki rész nem képes felfogni, sem kimondani. Pontosan a kellemes és jó vallásos érzelmekről kell lemondanunk. Sem képet, sem fogalmat, sem lelkesedést, sem másfajta érzést ne kérjünk, hanem csak azt, hogy Isten önmagát közölje velünk a rejtekben, anélkül, hogy a testi ember ebből bármit is észrevenne. Az alsóbb természet el sem viselheti ezt a főséges eseményt, ami a hegyen történik, ezért a lélek kéri Istent, hogy titokban, az érzékeket mintegy kijátszva közölje vele önmagát.

Ennek az érzékek számára idegen, távoli szigetekre költöző léleknek a társai az isteni Jegyes ajándékai. A jegyesi ajándékban az a legcsodálatosabb, hogy egyszerre Istené és a léleké. Olyan, mint a jegygyűrű. Kié az? Azé, aki hordozza, vagy azé, aki adta? Egyszerre mindkettőjüké, és egyben a „mi” misztériumának hordozója. Ezért, ha összetörjük, eldobjuk, visszaadjuk, akkor magát a kapcsolatot semmisítjük meg. Az erények, melyeket Krisztus nekünk ad, ezentúl közös tulajdonunk. Bátran mondhatjuk: A bennem lévő erényekre tekints, Uram! Gyönyörködj a lelkemben! Hiszen minden, ami benne van, a tiéd, ugyanakkor az enyém is.

S most megszólal a Jegyes. Elárulja, hogy ő maga is vágyódik a nászra, s Aráját, a lelket rendkívüli erővel, tisztasággal, mélységes szerelemmel ajándékozta meg, hogy így majd képessé váljon Isten erős, egyszersmind gyöngéd ölelését fogadni.

*Ti könnyű szárnyú madarak,
oroszlánok, szökellő őzek, szarvasok,
ti hegyek, völgyek és hosszú partvidékek,
vizek, szellők, tikkasztó nap heve
s az éjszakának virrasztó rémei.*

*A lantok kedves szavára,
a szirének búvós énekére kérlek,
haragotok szüntessétek,
s még a falat se érintsétek,
hogy nyugton alhasson menyasszonyom.*

E szavakkal a Jegyes tökéletes lelki harmóniát teremt Menyasszonyában. A könnyű szárnyú madarak – Keresztes Szent János szerint – a képzelőtehetség csapongását jelentik, az oroszlánok a küzdőképesség mérgelődései, indulatai, a szökellő őz a vágyódás, a szarvasok pedig a gyávaság, a visszahúzódás, a félénkség szimbólumai. A hegy a túlzást, a völgy a hiányokat jelenti, a partvidék pedig a közepszerűséget, a kis bűnöket. Mindezek most elcsendesülnek, visszahúzódnak. Ugyanígy lecsillapulnak a szenvedélyek is: a szomorúság, melyet a víz jelképez, a szellőként ábrázolt evilági reménykedés, a tikkasztó nap hevével kifejezett öröm, s végül a félelem is, amelyre az éjszakai rémek utalnak.

Nem a sztoikusok nyugalmáról van itt szó, a lélek szélcsendjéről, ahol semmi sem zavar, semmi sem nyugtalanít, hanem a szeretetben való elnyugvásról, amely nem az ember műve, hanem az isteni Jegyes ajándéka. „*Ebben az állapotban a lélek nemcsak nagy tisztaságra és szépségre tesz szert, hanem roppant nagy erőre is. Azon szoros és erős meztelenség révén, amely az Isten és a lélek ezen egyesülése révén adatik*” – olvassuk Keresztes Szent János magyarázatát. Pünkösöd belső ereje ez, melyet maga a Jegyes, Krisztus hoz létre a lélekben.

A keresztény tanúságtevők egyértelműen megerősítik ezt a tapasztalatot. Newman bíboros például így ír:

„A kereszténynek mélységes, nyugodt, titkos békessége van, amelyet a világ nem lát. Hasonló valami magányos és árnyékos helyen fekvő forráshoz, nehezen közelíthető meg. Ideje nagyobb részében magában van, és magányosság az igazi állapota. Akkor éli igazi életét, amikor magára és Istenre hagyatott. El tudja viselni önmagát, tud önmagában örülni, mert az Isten kegyelme benne, az örök vigasztaló jelenléte az, amiben örül. El tudja viselni, kellemesnek is érzi, hogy mindenkor önmagában van – akkor van kevésbé egyedül, amikor egyedül van. Párnájára hajtja fejét éjjel, és megvallhatja túlaradó szívvel Isten színe előtt, hogy nem hiányzik neki semmi, hogy megelégtült és bővelkedik, hogy az Isten a mindene és hogy semmi nincs, amit az Isten adhatna neki.”

A Katolikus Egyház Katekizmusa pedig ezt írja a szemlélődő imáról (2717. cikkely):

„A szemlélődés csend, amely az eljövendő világ szimbóluma vagy »csendes szeretet«. A szemlélődésben mondott szavak összessége nem beszéd, hanem a szeretet tüzét tápláló rőzseköteg. Csak ebben a csendben – amely elviselhetetlen a »külső embernek« – mondja ki nekünk az Atya az ő megtestesült, szenvedett, meghalt és feltámadott Igéjét, és a fiúság Lelke itt részesít bennünket Jézus imájából.”

Az egyesülés útján

Hosszú és keserves út után, a tisztulás és a megvilágosodás útszakaszát maga mögött hagyva a lélek a *via unitivára* lép, ahol Isten menyegzőre hívja, és Isten Fia, a feltámadt Krisztus házasságra lép, egyesül vele. Egzisztenciális, az ember egész lényét érintő esemény ez, amelynek a földi házasság és a házastársi egyesülés csak halvány visszfénye.

Hiszen „*a látható világ a láthatatlanból lett*” (Zsid 11,3), és nem fordítva: az ember van Isten képmására teremtve, nem pedig Isten az emberére. A férfi és a nő házassági kapcsolata felvillant valamit Isten belső, szentháromságos életéből, de nem szabad elfelednünk, hogy az Atya és a Fiú kapcsolata a Szentlélekben végtelenül felülmúl mindenfajta ember tapasztalta szeretetételményt. A keresztény misztika tehát nem a házassági kapcsolatot vetíti ki az Istennel való kapcsolatra, hanem abból a tapasztalatból ered, hogy Isten saját belső életét vetítette bele a teremtett lénybe.

Az ember Istenre hasonlító képmás volta jelzi, hogy Isten élő kapcsolatra akart lépni vele. Az ember hivatása, hogy Isten képmása legyen, s végül visszatérjen az eredetéhez. Gondoljunk csak arra a jelenetre, amikor Jézust megkérdezik, szabad-e adót fizetni a császárnak. Erre az Úr Jézus az adópénzre mutatva visszakérdez: „*Kinek a képe és felirata ez?*” S a válaszra, hogy a császáré, így szól: „*Adjátok meg tehát a császárnak azt, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené*”. S ezzel nem elsősorban az aktuális politikai rendszer elfogadására szólít fel, hanem azt mondja, hogy a képmást hordozó mindkét esetben azt illeti, akiről a képmás készült, vissza kell tehát adni az eredetinek. Vagyis éppenséggel azt akarja tudatosítani, hogy a császár nem Isten – pénzünket ugyan megkaphatja, magunkkal, személyes létünkkel viszont egyedül annak tartozunk, akinek képét magunkon viseljük: az élő Istennek.

Az Istennel való egyesülés az ember végső célja, élete értelme, beteljesülése. Erről jövendöltek a próféták, az Úr pedig megvalósította, amikor kiárasztotta szívünkbe Szentlelkét, s az Atyával együtt lakást vett szívünkben. Az emberi szeretet, ha tiszta és igaz, akkor ennek záloga, előíze, de sohasem véglegesen beteljesült, lezárult valóság, ezért mindig jelen van benne valami hiányérzet, kielégületlenség. Kell ez az újból és újból megtapasztalt csalódás, hogy egyre jobban felismerjük emberségünk lényegét, s egyre mélyebben vágyakozunk arra, hogy egyek legyünk az Istennel.

A házasságban a két ember egy test, az Istennel való egyesülésben Isten és az ember egy lélek lesz: *Aki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek övele.* (1Kor 6,17) Ebben a lelki házasságban „*a két természet, az emberi és az isteni természet bensőségesen egyesül, és az isteni természet úgy közli magát az emberivel, hogy mindegyikük – anélkül, hogy lényegük bármiféle módon megváltozna – szinte Istennek tűnik*” – írja Keresztes Szent János. A személyek megmaradnak, az ember nem olvad egybe az Istennel, és nem oldódik fel benne, csak természetük válik eggyé: a lélek átistenül, részesedik az isteni természetből. Amint a házasságban a férfi és a nő egy test lesz, itt Isten és ember egy lélekké válik, de nem egy pillanatra, hanem örökre. Az *unio hypostatica*, a személyes egység révén az örök Ige, a második isteni személy magára vette az emberi természetet, mi pedig az ő isteni természetéből részesülünk. Boldog Izsák, a stelli monostor apátja így tanít erről:

„*Amint az embernek a feje és a teste együtt egyetlen ember, ugyanúgy a Szűznek a Fia és az ő testének választott tagjai is együtt egy ember, az egy Emberfia. Az egész test a Fővel, az Emberfiával együtt az Isten fia. Sőt maga az Isten, így Krisztus hűséges és valóságos tagjai joggal mondhatják el magukról mindazt, ami Krisztusra vonatkozik. Még az istengyermekséget, sőt az isteni életet is. Csakhogy, ami Krisztusban isteni természetéből következik, az a tagokban a vele való közösség által valósul meg.*”

Egy örök isteni természet van, melyet mindhárom isteni személy birtokol, de közülük az egyik, a második isteni személy emberré lett, Szűz Mária által. Azáltal azonban, hogy személyes egységre lépett egy emberi testtel és egy emberi pszichével, még nem szűnt meg Isten Fia lenni. Emberi természetében is birtokolja az isteni mindentudást és mindenhatóságot, de lemond a használatukról. Aki ennek a fönséges misztériumnak a mélyére hatol, aki fölfedezi, hogy a földön járó Jézus leghétköznapibb szava is a mindenható Isten szava, megrészegül a szentséges és egyetlen megtestesülés csodájától, s attól, hogy Krisztusban ő is Isten gyermeke lehet. A keresztségben Isten Fia részéről ez az egyesülés már megtörtént, az isteni természet részesei lettünk, ahogy erre Keresztes Szent János is utal. A megkeresztelt ember életközösségbe került a feltámadt Krisztussal és általa az Atyával a Szentlélekben. Krisztus lefoglalta őt magának, és bensejébe árasztotta isteni életét. Elültette szívében a hit, a remény és a szeretet magvait, amelyek majd kicsíráznak és szárba szökkenve kibontakoznak az ember teljes élete folyamán. Krisztus a lelkünk Jegyese, a keresztség óta egy velünk. Ennek a szeretetkapcsolatnak azonban ki kell bontakoznia, történetté kell válnia, s ebben az a csodálatos, hogy nem egyoldalú történet, hanem olyan, ami Krisztus számára is végtelenül sokat jelent. Minden keresztény ember számára lehetséges az Istennel való egyesülés, de csak akkor, ha teljes valójával beleegyeznek.

A harmadik évezred küszöbét átlépve jól látszik, hogy hamarosan vége lesz a folklórvallásosságnak, s vele együtt lejár a pusztá valláserkölcsei értékek kora: el fogja söpörni a parttalan, mindent relativizáló, istentelen liberalizmus, ám ami e tisztító vihar után a kereszténységből megmarad, az misztikus lesz, és a lényegét ragyogtatja föl.

Keresztes Szent János így énekel az Istennel egységben élő lélekről:

*Belépett a menyasszony
a kívánságok kertje gyönyörébe,
s boldogan pihen meg,
nyakát ott nyugtatva
Szerelmesének édes karjain.*

Ez a csodálatos kert maga az Isten. A Menyasszony magába Istenbe lépett be, és létrejött a nász, az egyesülés. A lélek mintegy átölelve boldogan pihen meg Istenben. Ez az az állapot, amelyről Szent Pál így írt: *Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.*

Ekkor a lélek tudja, hogy a kegyelem állapotában van. Valahogy úgy, ahogy Szent Ferenc atyánk élete utolsó napjaiban, egy hosszú, kegyetlenül sötét éjszaka után, amelynek folyamán talán még az is felmerült a lelkében, hogy jobb lett volna ott maradnia apja posztókereskedésében; egy csillagtalan éjszaka után, amikor betegségek és kétségek gyötörték, egyszer csak megcsillant előtte az igazi és csalhatatlan világosság, és reggel ezt mondta társainak: *„Az Úr biztosított engem az ő országáról.”* Lemondással, szakítások és önmegtagadások sorozatával, könnyek között, félve-rettegve munkálkodott lelke üdvösségén, s íme, most az Úr kinyilatkoztatta neki, hogy üdvözülni. Amikor útra kelt, a krisztusi szegénységgel jegyezte el magát, most pedig magával Isten Fiával lép lelki házasságra, s egy életet él vele.

Az Úristen, a Szerelmes karja nem más, mint az ő teremtő ereje, amely most végtelen gyöngédséggel és édességgel öleli át az embert. S ebben a bensőséges ölelésben az isteni Jegyes feltárulkozik.

*Az almafák árnyékában
magamnak eljegyeztelek,
ott nyújtottam kezet néked
és ott gyógyítottalak,
hol anyádat gyalázat érte.*

A Szentírás a házassági egyesülést megismerésnek nevezi. „Az ember megismerte feleségét, Évát. Ez fogant.” (Ter 4,1) Ez a kifejezés nem csupán eufemizmus, hanem a házassági egyesülés lényegét mondja ki, hiszen abban a házastársak olyan mélységben ismerik meg egymást, ami egy kívülálló részére nem adatik meg. Isten szent Fia és a hívő lélek egyesülése kölcsönös feltárulkozás. „Az igazi és tökéletes szeretet semmit sem tud eltitkolni az elől, akit szeret.”

Keresztes Szent János azt is megmondja, milyen titkokat tár föl a Völegény legszívesebben: „Különösen is sokat szokott Isten Fia közölni a megtestesülés édes titkából, továbbá az emberi nem megváltásának módjáról.” A tudás, melyet itt kap a lélek, maga a misztikus teológia, amit nem oktatnak egyetemeken, hiszen ez a tudás mindenestül a személyes szeretetben való tudás, s így kimondhatatlan, a kívülállókkal megoszthatatlan.

Csodálatos, hogy éppen ez a két misztérium ragadja meg Szent Ferenc atyánkat is. A grecciói barlangban megünnepelve Krisztus születését részvétől összetörve áll a megtestesülés titka előtt. Nem csupán könnyekig meghatódik, hanem maga Krisztus érinti meg egzisztenciális módon, rádöbbenve arra, hogy a megtestesülés folytatódik bennünk: az Úr közli velünk az ő életét a Szentlélekben. A másik szent hely Alverna, ahol Ferenc testét megjelöli az Úr szenvedéseinek jegyeivel, hogy mintegy ő is részt vegyen az emberiség megváltásának művében.

A Völegény így énekel tovább erről az egyesülésről:

*Ágyunkat virág borítja,
oroszlánbarlangok őrzik,
bíborral van az bevonva,
békességből kifaragva,
s ezer pajzs van körötte színaranyból.*

Az ágy ismét csak nem helyet jelöl. Hiszen a lélek Isten Fiában van, és Isten Fia a lélekben. Az oroszlánokról Keresztes Szent János kifejti, hogy az erényekről van szó, amelyek már megerősödtek, s így megvédnek a többi vadállattól, a bűnöktől. Az erkölcsi liberalizmus mindig felszabadítást hirdet, valójában azonban a legnagyobb rabságba torkollik, hiszen a testi ember egyre kiszolgáltatottabbá válik a bűnnel szemben. Végül négy lábon járó, nyáladzó állat lesz belőle, akit minden percben más és más ingerek rángathatnak ide-oda. Keresztes Szent János ezzel szemben bemutatja, hogy a szűk ösvény soha nem ismert hatalmas szabadságra vezet. Ám nagyon szűk az ösvény, ahogy a Kármel-hegy útját ábrázolva le is rajzolta a nagy misztikus lelkivezető. A megerősödött erények az embert biztossá teszik ezen a keskeny, meredek úton, míg el nem jut addig a pontig, ahol az út megszűnik, a végtelen szabadságba, az isteni élet szüntelen áramlásába torkollva.

A nászágy bíborral van bevonva – ez az *Énekek énekére* és Salamon királyra utal. Keresztes Szent János szerint a bíbor a szeretetet jelenti, amely nélkül nincs egyesülés. Az pedig, hogy békességből van kifaragva, nem mást jelent, mint hogy ebben a tisztuláson átment és megvilágosodott szeretetben már nincs félelem. Az ezer pajzs említése ismét az erényekre, begyakorolt jó szokásokra utal. Valamikor ezek gyakoroltatása tette ki a keresztény nevelés jó részét. Manapság erről alig esik szó, ezért is vagyunk ilyen gyengék, ilyen tehetetlenek. Márpedig a Krisztus-követésből nem hagyható ki, hogy erőnket nem

kímélve, módszeresen, véres küzdelemmel neveljük magunkat, például pontosságra, felelősségtudatra, tapintatra. Ki lehet ugyan gúnyolni az egykori szerzetesi önsanyargatást, de önmegtagadás nélkül nincs lelki élet, enélkül nem tudunk krisztusi emberré nevelődni. Az egyesülés útjára csak az léphet, akinek az önmegtagadás mindennapos gyakorlatává vált.

A továbbiakban a Völegény azokra tekint, akik szintén szeretik az ő szerelmesét:

*Lábadnak nyomdokán
ifjú lányok szaladnak
a szikra érintésire,
a fűszer bornak tüzeiben,
mely isteni balzsamtól illatos.*

Az Úr Jézus parancsa: „*Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket.*” Hol kell ezt kezdeni? A kereszténység nagy tanítói arra irányítják a figyelmet, hogy a legelején: el kell gondolkodni azon, mit is jelent az, hogy „amint én”. Amíg nem úgy szeretünk, mint Krisztus, addig a mi szeretetünkben nagyon sok a méreg. Szeretet címén, csupa jóakaratból mennyi bűnt el tudunk követni! Szeretéből kell megölni a gyógyíthatatlan beteg gyereket és az öreget, megszánya emberhez nem méltó létét. Szeretéből kell megakadályozni a megfogant magzat megszületését, mert különben a többi gyerek látná kárát...

Óvatosabbnak kellene lennünk a mi tisztátalan, zavaros és önző szeretetünkkel. Nem tudunk úgy szeretni, ahogy Jézus, vagyis a Szentlelket adva. Adjunk enni az éhezőnek, adjunk inni a szomjazónak, de közben ne hatódjunk meg túlságosan magunktól. Nekünk még alakulnunk kell ahhoz, hogy egyszer majd meghallhassuk: „*Jertek, Atyám áldottai!*” mert mindezt úgy kell tennünk, mintha Jézusnak tennénk, a megtestesülés erőterében. Először tartsuk meg az Úr törvényeit, majd akkor megtanulunk szeretni.

Szent Ágoston híres mondása, hogy „*Szeress, és tégy, amit akarsz!*” életveszélyes jelszó lesz, ha a szövegösszefüggésből kiragadva, önkényesen értelmezzük. Az mondhatja ezt, aki már megtanult úgy szeretni, ahogy Krisztus szeretett, életét váltságul adva sokakért. Amíg még nem tartunk itt, addig az érvényes, hogy tartsuk meg az Úr parancsait.

Az egyesülés útján járó ember már Krisztus szemével nézi az embereket. Előtte mindenekelőtt a bűnt és a rosszat látta, s hibát keresett mindenki: abban is, aki nála hátrébb tartott a Krisztus-követés útján, de még inkább abban, aki előrébb járt, mint ő. Az Istennel egyesült lélek többé nem vetélytársat lát a többi emberben; az ő szemlélete mindenestül pozitív: együtt örül azokkal, akik már a tökéletességre jutottak (a latin közmondás szerint: „*Similis simili gaudet*”, a hasonló a hasonlóknak örül), és nem nézi le azokat, akik csak most teszik meg az első lépéseket, vagy éppenséggel még el sem indultak Krisztus nyomában – bennük a szentség lehetőségét látja, s őszintén kívánja, hogy ők is mind közelebb kerüljenek Istenhez.

Jellemző esetet ír le ezzel kapcsolatban Thomas Merton, a tanárból és íróból lett trappista szerzetes. Amikor hosszú idő után egyszer el kellett hagynia a monostort, félve lépett ki a kapun, mert attól tartott, hogy a gonosz világban élő emberekkel való találkozás kiábrándító élmény lesz számára. Meglepődve tapasztalta, hogy mennyi jóságot fedezett fel mindenki, akivel csak találkozott. Igen, mert csak a szentek látják meg a szenteket, csak nekik tárul fel a szentség minden egyes emberben ott rejtőző csírája.

A szikra érintése az Úr egy-egy pillanatra szóló látogatást jelenti, a fűszeres bor mámore pedig azt a hosszabb látogatást, amellyel időről időre megörvendeztetni a vele egyesült lelket az Úr.

*Legbensőbb pincéjében
Kedvesemből ittam, s ahogy kiléptem
a messze terjedő mezőn,
már semmiről sem tudtam
s a nyáj, melyet követtem, elveszett.*

Mostantól kezdve az Ara, a Menyasszony beszél, vagyis az Istennel egyesült lélek. A legbensőbb pince a lélek Istennel való egységének állapotát jelenti. Ebben az állapotban azonban tartósan csak lelkünk legbelseje, lényege van, az értelem, az akarat és az emlékezet újra meg újra ki kell hogy lépjen a világba, de ekkor már szabadon a bűntől s az evilági vágyaktól. Erre utal a messze terjedő mezőn elvesztett nyáj képe, melyet így magyaráz a nagy egyházdoktor:

„Meg kell jegyeznünk, hogy amíg csak a lélek el nem éri a tökéletességnek ezt a fokát, amelyről most beszélünk, akármennyire szellemi életű legyen is, mindig marad benne egy kis nyája az érzéki vágyaknak, apró szeszélyeknek és egyéb tökéletlenségeknek, amelyeket követ, legeltetve őket, vagyis igyekeztén őket kielégíteni. S mik ezek? Ragaszkodás apró dolgokhoz, egyikhez jobban, mint a másikhöz. Egy kis rátartóság, amellyel nézzük, becsülnek-e a többiek. Hogy kényesek vagyunk erre vagy arra, válogatósak az ételben, italban vagy a szellemi javakban.”

A következő két versszak Isten gyöngéd szeretetét ünnepli, melyben a lélek részesül az Úr rejtett titkainak ismeretében, és egészen felszabadul a Vőlegény szeretetének viszonzására:

*Keblére ott vont kedvesem,
édes tudásra ott tanított,
én meg átadtam magam neki,
minden fönntartás nélkül, teljesen,
ott ígértem el néki örökre önmagam.*

*Lelkem s egész valóm
szolgálatára szentelé magát.
A nyáját már nem őrizem
s tisztetem sincs semmi más,
egyetlen dolgom: őt viszonzszeretni.*

Nagy kegyelemnek tartom, hogy ismerhettem az öreg Lambert testvért, aki az esztergomi rendházunkban élt és dolgozott. Egyszerre volt meg benne a szentségre jellemző gyémántkemény szilárdság és a mérhetetlen gyöngédség. Amióta ismertem, soha egyetlen gondolata sem volt Jézuson kívül. Ha másokról beszéltünk, ő elhallgatott. Az előljárónak engedelmeskedett, de szemébe mondta: „Nem ám magának teszem, hanem az Istennek!” Minden öröme az Úré volt. Kipirulva imádkozott éjszakákön át, mint egy szerelmes. Miközben gyónt, úgy zokogott, hogy könnyeitől egész vizes lett a padló. Maradt tőle egy írás, melyben levelet írt Jézusnak. Így kezdődik: „Kedves Jézusom!” Ezt a levelet olyan ember írta, aki a maga egyszerűségében az Úrral való egyesülés útján járt.

*A pázsiton, a téren nem lel meg többé senki engem,
mától fogva ott nem mutakozom.
Mondjátok: „Elveszett!”
A szerelem izzó lángjába rohanva
szabadon vesztettem el, s nyertem meg önmagam.*

Arról hallunk itt, hogy a lélek belépett a szeretet sabbatjába, nyugalmába. Már semmi mást nem tesz, csak szeret. Elveszett mindenki és minden számára, egyedül és állandóan Istené, akivel kölcsönösen örök és felbonthatatlan szövetséget kötött. Ezt nevezi Keresztes Szent János lelki házasságnak.

Az Istenbe merült ember azonban előbb-utóbb zavarni kezdi környezetét, mégpedig nem elsősorban a hitetlen világot, hanem pontosan a hívőket, a vele élő társakat, akik nem értik, mit csinál ez az ember egész nap. A Márták kezdettől fogva nem értik a Máriákat, és Jézus korától mind a mai napig semmittevésel vádolják őket. A szemlélődő szerzetesektől mindenki azt kérdezi, hogy mivel foglalkoznak, mi a profiljuk. Sokaknak az Egyházon belül is botrány, hogy valakinek az a fő foglalkozása, hogy szemlélődik, imádkozik és naponta hétszer elénekli Isten dicséretére a zsolozsmát, miközben oly nagy szükség lenne minél több jó hitoktatóra, betegápolóra, plébániai segítőre, a szegényeket, éhezőket felkaroló önkéntesre. A mi Urunk azonban ma is szól az evangélium szavával: „*Márta, Márta, sok mindenre van gondod, és sok minden nyugtalanít! Pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt kiválasztotta, nem is vétetik el tőle soha.*” (Lk 10,41) Erre sokak részéről bizonyára kész az ellenvetés, hogy mi lenne akkor, ha mindenki ezt választaná? Leállna a termelés, megszűnne a családi, társadalmi élet stb. Erős a gyanúm, hogy nem állna le, csak átalakulna, és boldogok lennénk. Igen, mert Isten arra teremtette az embert, hogy részt vegyen az ő belső életében.

De egyelőre ez a „veszély” nem fenyeget minket, mert ennek a „haszontalan” életformának nagy ára van: mindent és mindenkit oda kell adni, önmagunknak is meghalni, és Jézust szeretni. És ez nem érzelmek kérdése, hanem valóságos halál és valóságos feltámadás, a szív legnagyobb megtisztulása. Ahhoz hasonló állapot ez, mint a hegymászóké, akik már győztek, feljutottak a csúcra, és most nézelődnek. Értelmes dolog volna azt kiabálni nekik, hogy most ne nézelődjenek, hanem másszanak tovább? Hová? – kérdezhetnék –, hiszen nincs tovább! Nincs több dolgunk, megdolgoztunk ezért. Inkább arra figyeljete, hogy ti irányt ne tévesszettek, mert a ti igazi feladatotok sem az, hogy főzzetek és mosogassatok, hogy tanítsatok vagy beteget ápoljatok, hanem hogy mindezek közben önmagatoknak meghalva egyedül Krisztusnak éljete.

A hasonlat abban sántít, hogy a Máriák sohasem vágnak vissza, nem vádolnak és nem oktatják ki a Mártákat. Alighanem azért, mert a Máriák is Márták voltak valaha, s így megértik őket. Sőt, a Máriák még csak nem is védekeznek, mert az egyetlen szükségessel, Szerelmesükkel vannak elfoglalva. Ezért maga az Úr veszi őket védelmébe. Nemcsak az előbbi mondattal, hanem a Szentlelke által sugalmazott egész *Énekek énekével*, ahol a völegény ezt mondja:

*Jeruzsálem leányai, kérlek benneteket,
Kérlek benneteket a gazellákra
és a mezők szarvasára,
ne zavarjátok meg szerelmemet,
s föl ne ébresszétek, amíg nem akarja.*
(Én 3,5)

Keresztes Szent János így ír erről:

„Amíg a lélek el nem jut a szerető egyesülés ezen állapotába, illik, hogy gyakorolja a szeretetet mind a tevékeny, mind a szemlélődő élet terén. Ellenben, amikor már elérte azt, nagy kárára szolgálna neki és az Egyháznak, ha csak rövid időre is külső dolgokkal vagy működéssel foglalkoztatnák, bármennyire hasznos volna ez utóbbi. Mert hiszen maga az Isten kéri, hogy ne ébresszék fel ebből a szeretetből. Ki volna tehát olyan vakmerő, hogy ezt meg merje tenni? Vajon nem vonná magára Isten feddését? Végre is mi erre a szeretetre vagyunk teremtve.

Éppen azért jegyezzék meg nagyon azok a nagyon is munkás emberek, akik szinte az egész világot el akarják árasztani prédikációkkal és külső működéssel, hogy sokkal több hasznára volnának az Egyháznak és Istennek tetszőbb dolgot tennének, ha idejüknek csak a felét is arra fordítanák, hogy együtt legyenek Istennel az imában. Még ha nem is jutnának fel erre a magaslatra, ahol ez a lélek áll, azért mégis többet érnének el, és pedig kevesebb fáradsággal. Egyetlen tettük felérne mostani ezernyi tettükkel, amennyiben párosulna imájuknak érdemeivel, és az abból merített szellemi erővel. Így ellenben az egész nem egyéb, mint csupa szellemi hűhó, az eredmény pedig édeskevés, vagy semmi. Sőt, olykor több kárral jár, mint haszonnal. Isten mentsen meg benneteket attól, hogy a só megromoljon (vö. Mt 5,13).”

Emlékezzünk csak, mit mondott az Úr Jézus, amikor az asszony – szintén egy Mária – illatos olajat öntött a lábára: *„Miért bántjátok ezt az asszonyt? Hisz jót tett velem. Szegények mindig lesznek veletek, de én nem maradok mindig veletek. Amikor az illatos olajat testemre öntötte, temetésemre tette. Bizony, bizony, mondom nektek, ahol a világon csak hirdetik az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról, amit ez az asszony cselekedett.”* (Mt 26,10-13) Bizony, egyáltalán nem lényegtelen Mária Magdolnának ez a gesztusa. Újra és újra meg kell hirdetni a szeretet legmagasabb fokát az Úr iránt, amely nem pazarlás, haszontalan időfecsérlés, hanem a szeretet kiteljesedése, hiszen minden elmúlik ezen a világon, a szeretet azonban megmarad.

Az egyes hívő és az egyetemes Egyház legelső feladata egyaránt az, hogy az Úr Jézus Krisztussal legyen. Ezért is zseniális Lisieux-i Szent Teréz, aki így fogalmazta meg a maga hivatását (tudjuk, hogy zárdába vonulása után nem lépte át többé a Kármel küszöbét): *„Anyámnak, az Egyháznak szívében én a szeretet leszek.”* Az erre a fokra eljutott sztareceket az orosz egyház minden alól felmentette. Akármilyen furcsa, de még misére sem kellett járniuk. A Lélek vezette őket. S ha a magyar egyházból hiányoznak a remeteségek, az imádság házai, ahová kivonulnak négyen-öten, hogy Isten országát és annak igazságát keressék, ahol nem termelnek és nem végeznek semmi „hasznos” munkát, hanem az Úrral vannak, akkor a magyar egyház nem építi a jövőjét. Jön egy üldözés, és mindennek vége lesz.

Megint csak utalnom kell arra, hogy nem csupán a kiváltságosoknak van fenntartva, hogy Isten ekkora szeretetére jussanak. Minden ember megkapta ezt a hivatást, különösen is a megkeresztelt ember. Isten úgy alkotott és úgy vezet bennünket, hogy bensőleg egyre egyszerűbbé válva végül belépünk az ingyenes szeretetnek e csodálatos világába. Az egyesülés útján járó lélek még a természetes utakat és módokat sem keresi, hogy Istennel érintkezzék, hanem a hit sötétjében marad.

Az Istennek célja van azzal is, hogy öregedve megfogyatkozik erőnk, beszűkül tevékenységi körünk, lelassul a tempónk: úgy vagyunk alkotva, hogy külsőleg területeket vesztve érjen be keresztény életünk. Minden férfi és nő életében elérkezik az a pillanat, amikor szembesülnie kell azzal, hogy nem csupán arra van teremtve, hogy szakmájában helytálljon, alkosson, gyermekeket neveljen, hanem mindenekelőtt arra, hogy Istené legyen. A szociális otthonokat járva azt tapasztaltam, hogy az időseknek két típusa van. Az egyikbe azok tartoznak, akik lelkiileg leépülve örökké betegségük részleteiről beszélnek. Szeretetből ezt is el kell viselni, s őket is hordozni kell. A másik típusba ezzel szemben kivirágzott, beteljesedett emberek tartoznak, akiknek a betegágyánál én merítettem erőt, s megéreztem,

hogyan van értelme az életnek. Isten nem leépíteni akar bennünket, hanem „bekeríteni”, magának lefoglalni, hogy végre egyedül az övé legyünk. Kiszolgáltad a férjedet, felnevelted a gyerekeidet, dédelgetted az unokáidat, hát most végre övele lehetsz! Övele, aki téged öröktől fogva és mindörökké szeret.

Egy közismerten igen tevékeny, sokat dolgozó, prédikáló és szervező papnak halála után találták meg egyik feljegyzését, melyet már a betegágyán írt, s körülbelül így szól:

„Lelkigyakorlatokat tartani többé már nem tudok, de szeretni még tudok. Betegeket látogatni többé már nem tudok, de szeretni még tudok. Fiatalokat oktatni többé már nem tudok, de szeretni még tudok. Misézni többé már nem tudok, de szeretni még tudok. Imádkozni sem tudok már, de szeretni még mindig tudok.”

Aki így mindent elveszített, még önmagát is Krisztusért, az mindent megnyert öbenne. Erről énekel a következő strófában a Menyasszony:

*Virágokból s zöld smaragdkövekből,
miket friss hajnalon szedénk,
megfonjuk a füzéreket,
melyek szerelmedtől kinyílnak,
s egy hajszálommal összefűzzük.*

Keresztes Szent János így magyarázza ezeket a képeket:

„Azok a belső közlések, amelyeket Isten és a lélek váltanak egymással, oly gyöngédek és oly kimondhatatlanul élvezetesek, hogy arról halandó embernek a nyelve nem tud beszélni, s azt földi lény elméje föl nem foghatja. A virágok jelentik a lélek erényeit, a smaragdok az Isten ajándékait, a friss hajnal, amin ezt be kell gyűjteni, az ifjú éveket.”

Valóban, erre valók lennének a fiatalság évei, nem pedig arra, hogy bűnös kapcsolatokban életre szóló sérüléseket szerezzen az ember, hogy végül kiégett testi-lelki roncsként abban bízson, hogy majd a halálos ágyán elvégzett gyónás talán megmenti a kárhozottól. Az ifjú évek valók arra, hogy Istennel megalapozzuk ezt a kapcsolatot, amely soha el nem múlik.

Ahogy Isten és a lélek kölcsönösen feltárják egymásnak önmagukat, az a szerelmesek önfeledt, nyugodtan kimondhatjuk: gyerekes játékaikhoz hasonló, s a mennyország, az örök üdvösség lényeges vonására világít rá. Ott nincs munkavégzés és kötelességteljesítés, ott a tevékenységek inkább a játékhoz hasonlítanak: teljesen ingyenesek és semmi hasznuk sincs. Isten és a lélek játszadoznak, s mintha megszűnne a különbség köztük, mintha nem Isten és ember volna többé, hanem csak egy én egy szerető te ölelésében. Isten és a lélek együtt fonják a koszorúkat. A hajszál – mondja Keresztes Szent János – a szeretet. Az Apostol is azt írja, hogy *a szeretet a tökéletesség köteléke* (Kol 3,4). Minden erényt egybefog, s amelyik erényből hiányzik, az nem is erény, inkább öntetszelgés és gög.

Az ember valójában nem tud szeretni, csak viszontszeretni. Egyedül Isten képes a másik létezését megelőző módon, öröktől fogva szeretni, olyannyira, hogy a nemlétező egyszer csak létezni kezd. Ez az ingyenes, az ember képességeit végtelen fokban túlhaladó szeretet Isten örök titka, és a teremtés egyedüli indítéka. Mégis, van az isteni szeretetnek egy másik nagy titka is, ami ott van az *Énekek éneke* közepében, s amiről Keresztes Szent János is énekel, hogy Isten, akinek boldogságához teremtmény semmit hozzá nem adhat, képes az őt kereső lélekbe beleszeretni, sőt az ő szeretetének fogságába esni.

*Aláhulló hajfürtömet,
melyet nyakam körül lebegni láttál,
szemlélted hosszasan.
Az ejtett foglyomul,
s megsebzett téged tekintetem.*

*Szépséges sugarát
szemed reám veté,
s ezért szerettél úgy meg engemet
s azért is lett méltó az én szemem
imádni azt, mit Benned láthatott.*

Érdekes, hogy a szerelmes tekintetet mindig valami apró részlet, esetleges vonás ragadja meg. Így van ez az emberek közti szeretetkapcsolatban, de Isten és az ember között is. „*Jézus ránézett és megszerette őt*” – olvassuk a gazdag ifjúról az evangéliumban. Isten rátekinthet arra a lélekre, akinek mindene az Isten, csodálva áll meg a kicsiny teremtmény mélyről feltörő vágyakozása előtt, mely őrá irányul, belészeret és a foglya lesz. Az emberi szabadság egyetlen szava, egyetlen gesztusa elég ahhoz, hogy feltárja lelkét a teremtő Isten előtt. „*Ha Isten szeret egy lelket, akkor mintegy önmagába fogadja. Fölemeli magához. Isten a lelket önmagában, önmagával együtt szereti. Ugyanazzal a fönséges szeretettel, mellyel önmagát*” – írja Keresztes Szent János.

Az ilyen lélek nem válik kevélyvé. Ha korábban talán magának tulajdonította volna az erényeket, most bevallja, hogy mindent Istentől, az ő Szerelmétől kapott, semmi más nem az övé, csak a bűnei. Csakhogy a bűneire való visszaemlékezés most már nemcsak a bűnbánat könnyeit fakasztja szívében, hanem különös módon fokozza boldogságát.

*Ó, meg ne vess,
bár arcom fekete,
de most, hogy szemed reám vetetted,
tekinteted most már rajtam nyugtathatod,
mert széppé Te magad tettél engemet.*

Ezért nem kell félnünk a megszegyenüléstől az utolsó napon, amikor mindenki előtt nyilvánvalóvá válnak gyalázatos vétkeink. Ott már nem úgy fogjuk látni életünket, mint most, a bűnbánat kezdeti fokán, hanem úgy, ahogy az Isten látja: hogy utunkon nem elesésről elesésre, hanem kegyelemről kegyelemre haladtunk. A lelki élet kezdetén szorongást, félelmet, büntudatot keltett bennünk az a felismerés, hogy Isten mindenható és végtelenül igazságos. Isten színe előtt állva átérezzük, hogy bűneink ellenére valóban értékesnek tart bennünket és örül nekünk. A kárhozottak legnagyobb büntetése talán az lesz, hogy ők nem részesülnek ebben, hogy ők nem Isten szemével fogják látni önmagukat, hanem csupán meg nem bánt bűneik rettentő következményeivel szembesülnek.

*A kis fehér galamb
csőrében olajággal
a bárkába visszatért,
s a gerlice, ki párját kereste,
a zöld partoknál megtalálta őt.*

A Jegyes az ő Aráját, Isten a lelket a Noé bárkájából kibocsátott galambnak nevezi, aki csőrében olajággal tért vissza. Az olajág a győzelem és a jutalom jele. Keresztes Szent János így ír erről:

„Mikor Isten megteremtette a lelket, kibocsátotta mindenhatóságának bárkájából. Eleinte járt-kelt a bűnök és gyarlóságok vízözöne fölött. Nem találta helyét, ahol vágyait kielégíthesse. A szeretet epedésének levegőjében röpködött Teremtője keblének bárkája körül, anélkül, hogy véglegesen megmaradhatott volna abban, míg végleg, Isten parancsára, azoknak a gyarlóságoknak a vizei elhagyták lelkének földjét és ő visszatért az olajággal. Vagyis a győzelem jelvényével, melyet Isten kegyelméből és irgalmából aratott az összes földi dolgokon. Visszatért kedvese keblének boldogító teljes magányába, miután nemcsak legyőzte összes ellenségeit, hanem jutalmat is érdemelt viselkedéséért.”

A Jegyes azért is nevezi a lelket gerlicének, mert a régiek azt tartották, hogy a gerle addig nem eszik, nem iszik, nem is pihen, míg a párját meg nem találja. Ilyen a szerelmes lélek. Mindent visszautasít addig, amíg Isten nem az övé, és amíg nem egyedül Isten boldogítja, mert benne akar megkapni mindent.

Az Istenbe merült lélekről az utolsó, amit itt a földön mondani lehet, hogy közvetlenül Isten vezeti őt.

*Magányban élte életét,
fészket is magányosan rakott.
E magányban őt senki sem vezérlé,
csupáncsak kedvese,
akin ott ütött sebet a szeretet.*

A lelki élet a magányban kezdődik. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az erdő mélyére vagy a sivatagba kell költöznünk, hanem hogy semmit nem szabad bálványoznunk, s mindennél és mindenkinél előbbre kell tartanunk az Istennel való bensőséges kapcsolatot. A lélek egyedül Kedvese kedvéért kezdte meg a magány keresését, és íme, a lelki élet beteljesedése is egyfajta magány, de egészen más szinten. Most Isten maga vezeti be a lelket a tökéletes magányba, ahol nyugalmat és felüdülést talál. *„A pusztába vezetem őt, hogy ott a szívére beszéljek.”* Isten közvetlenül vezeti a lelket, ahogy Keresztes Szent János írja: *„most már nem angyalok, nem emberek, nem képzetek által, hanem önmaga által.”* A *Szellemi páros ének* csúcsa s egyben a lelki élet csúcsa is ez, de jaj annak, aki arra merészkedik, hogy kijelenti magáról, hogy ő ezt a csúcst már elérte, s többé nem szorul rá lelki atyára, nem szorul rá a testvéreire, nem szorul rá az angyalok és emberek segítségére. Isten szuverén döntése, hogy átveszi a vezetést, és önmagán kívül nem óhajt más társaságot adni a léleknek, hogy az már egyedül csak őrá bízsa magát.

Ez a legmagasabb csúcs, melyre itt a földön eljuthat a lélek. Ezután már csak egyre vágyakozik, a boldog színelátásra, amely azonban csak a halál után valósulhat meg. A halál az az ajtó, melyen belépve a Jegyes végleg magához öleli szerelmesét. Erről énekel a híres *Adoro te devote* kezdetű énekében Aquinói Szent Tamás:

*Jézus, kit csak rejtve szemlélhetlek itt!
Mikor lesz, hogy szomjas vágyam jóllakik?
Hogy majd fátyol nélkül nézve arcodat,
leljem szent fényedben boldogságomat.*

Az út végén

Keresztes Szent János *Szellemi páros énekének* utolsó verseiben a földi élet legmagasabb csúcspontot lélek így szól:

*Örülj, Kedvesem,
s menjünk a hegyre és a dombra,
hogy láthassuk szépségedet;
ott tiszta víz fakad,
menjünk csak egyre beljebb, beljebb a sűrűbe.*

Keresztes Szent János remek lélektani érzékkel veszi észre az emberi psziché egészséges megnyilvánulásában Isten nyomait, s arra a következtetésre jut, hogy a szívére hallgatva az ember eljut Istenhez, úgyhogy az emberi szeretet ösztönös mozgásaira, vágyaira építve alkotja meg teológiáját. Ebben pedig az isteni Mester követője, aki példabeszédeiben ugyancsak az emberi szív logikájából indult ki, s ezt alkalmazta Isten és ember kapcsolatára:

„Ha valakinek közületek száz juha van és elveszt egyet, nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a pusztában, hogy az elveszett után menjen, amíg meg nem találja? Éppen így jobban örülnek a mennyben egy megtért bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak, akiknek nincsen szüksége bűnbánatra.”

Az, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette, azt is jelenti, hogy az ember szeretni tudásában, sőt leginkább ebben képmása az Istennek. Így ha a romlatlan emberi szeretet mozgásaira, gesztusaira figyelünk, Isten szeretetének visszfényeit láthatjuk meg bennük. Ezért szentség például a házasság. S az emberi szeretet tulajdonsága – mondja Keresztes Szent János saját szíve és más emberek tapasztalatának alapján –, hogy szeret kettésben lenni azzal, akit szeret. Ez a vágy nem valami individualista, narcisztikus érzelmi közösségkeresés, hanem a szeretet igazi természetéből következik. Az Istennel való együttlétben is benne van ez a mozzanat: az Úr Jézus is szeret velünk kettésben lenni, s a keresztény lélek is szeret kettésben lenni az Úrral.

Krisztus és a lélek között még létbeli, ontológiai alapja is van a szeretet ilyenfajta kizárólagosságának, hiszen Krisztus mondja: *„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők”*. Márpedig az egyik szőlővessző nem a másik szőlővesszőre van ráültetve, a kettő között nincsen közvetlen vitális kapcsolat, a hajtások nem nyúlnak át egymásba, hanem mindegyik a szőlőtővel van közvetlen összeköttetésben. Igen, csakis a legszemélyesebb, legodaadóbb, ha tetszik, a legindividualistább Krisztus-szereteten keresztül valósulhat meg az igazi emberi szeretet. Az igazi szeretet mindig ilyen, hogy azután megteremje a harmadikat, s így megnyíljék minden ember felé. Ha egy szeretetnek nincs gyümölcse, akkor az bűnös szeretet, ha viszont egy szeretetkapcsolat bizonyos szinten nem kizárólagos, akkor meg nem igazi szeretet. Egy édesanya kapcsolata valamelyik gyermekével nem azonosítható és nem helyettesíthető egy másik fiával vagy lányával való kapcsolatával. Ugyanígy a jegyesek pótolhatatlanok egymás számára és mással fel nem cserélhetők. Hasonlóképpen van ez az igazi nagy barátságokban is.

De hallgassuk csak Keresztes Szent Jánost magát, aki az emberi szeretetből veszi érveit az Isten Fiával misztikus házasságban élő lélek vágyaira vonatkozóan:

„Sajátságos tulajdonsága az egymást szeretőknek, hogy jobban szeretik egymás társaságát akkor élvezni, midőn teljesen egyedül vannak és távol mindentől, mint amikor más van velük. Mert ha együtt vannak valami idegen jelenlétében, még ha semmi olyat sem akarnának tárgyalni vagy beszélni, amit nem tehetnének meg épp oly jól előtte, mint távollétében, és még ha az idegen nem is tesz vagy beszél semmit, elég az, hogy ott van, s ők miatta nem tudnak kedvükre örülni egymásnak. Ennek oka az, hogy a szeretet kettőnek lévén összekötő kapcsa, négy szemközt kívánja őket összefűzni. Midőn tehát a lélek a tökéletességnek és az Istenben való szellemi szabadságnak ezen ormára feljutott, érzéki részének ellenkezése és lázongásai megszűntek, s így nincs többé más vágya és egyéb gondja, mint az, hogy átadja magát kedvesével együtt a bizalmas szeretet örömeinek és élvezetének.”

Nem juthat el erre a beteljesedésre, akinek mindennapjaiban nincs meg a helye az Úrral való bizalmas együttlétnek. Nagy hibát követ el, aki a munkát imádságnak fogva fel elmulaszt napi fél órát az Úrral kettesben tölteni, vagy aki azzal mentegeti magát, hogy egész nap Krisztust szolgálja testvéreiben, ezért nem ér rá elmélkedni, imádkozni. Nézzünk csak magunkba és kövessük csak saját szívünk logikáját: vajon melyikünk elégedne meg azzal, hogy aki szeret bennünket, szünet nélkül értünk dolgozzon, de ne érjen rá velünk leülni beszélgetni?

Ám az is helytelen, ha az Úrral való együttlétet mintegy lelki tankolásként fogjuk fel: azért töltekezünk az Úrral, hogy azután többet adhassunk másoknak. Az más, hogy valóban az tud adni másoknak, aki sokat van együtt az Úrral. De ez nem cél, hanem következmény az életében. Különben akár el is kárhozzhat, bármennyit tesz is Krisztusért. Emberileg nem volna furcsa, hogy akit legjobban szeretünk, azzal csak azért töltenénk időt, hogy tevékenységünk hatékonyságát fokozzuk általa? Milyen szerelem, milyen barátság volna az ilyen? Vajon miért van az, hogy ami evilági szinten nem szorul magyarázatra, az természetfölötti szinten sokak számára érthetetlennek tűnik? Hogy lehetséges, hogy keresztény férfiak és asszonyok, akik mindennapi életükben ki vannak éhezve a jó szóra, elismerésre, és életben maradásukhoz nélkülözhetetlen, hogy az általuk szeretett személlyel minél többet együtt legyenek, nem keresik a Jézussal való belső intimitást, sőt ennek fontosságát magyarázni kell nekik? Nem visszautasítása ez az Isten Fiának, aki érettünk emberré lett, és szerethető lett?

A keresztény lét, ha igazi, ha valódi, akkor gyökerénél fogva az örökkévalóságban kívánczik, mindörökké az Úrral akar lenni. Nem hanyagolja el a földet, mert a földi élet a megkezdett örökkévalóság, de nem maga az elveszítetetlen együttlét az Úrral. Az igazi személyes szeretet az, amelyben megjelenik a vágy, hogy mindörökké szeretnénk együtt lenni. Szent Pál apostol időrendben legelső fennmaradt levelében, melyet a tesszalonikai hívekhez írt 50-51 körül, arra a kérdésre, hogy mi lesz az elhunytak sorsa, így válaszol: *A főangyal kiáltására, az Isten harsonájának zengésére az Úr leszáll a mennyből, mi meg felhőkön elragadtatunk és mindörökké az Úrral leszünk.* Az Apostol jól tudja, hogy a harsonaszó, a mennybolt, a felhők mind-mind az illusztráció eszközei csupán, a lényeg, az üdvösség nem más, mint hogy mindörökké az Úrral leszünk. Sokszor és sokan kérdezték tőlem, hogy látom az Egyház jövőjét? Milyen reformra lenne szükség? Lehet, hogy szükség van reformra, de a lényeg az nem változtat. A mi Urunk, Jézus Krisztus nem azt kérte, hogy reformáljátok meg az Egyházat, annak intézményeit, szerkezeteit, liturgiáját, jöllehet időnként ez elkerülhetetlen, hanem ezt mondta: *„Térjete meg!”* Az Egyház jövője emberileg az egyének megtérésén múlik, közösségi szinten pedig az ő jelenlétük átütő erején. Az Egyházat csak azok a férfiak és nők, világiak, szerzetesek, diakónusok, papok és püspökök menthetik meg, akik nem akarnak mást, mint mindörökké az Úrral lenni, akiknek szívéből mint forrásból hatalmas éltető vízszugár tör elő, s fokozatosan elönti mindnyájunk életét. Ezeknek az embereknek egyetlen szívverése, egyetlen imája, egyetlen kis feladatának elvégzése több energiát ad az Egyháznak, mint millió konferencia, gyűlés, mozgalom,

amelyek megmaradnak a felszínen. Azok a hívő lelkek hordozzák a földi Egyház, a zarándokúton járó Egyház jövőjét, akik az égbe kíváncsoznak, és ez a vágyakozás teszi őket teljesen szegényé, hatalomtól mentessé, tisztává. Róluk írja egy helyütt Thomas Merton:

„Ők az ereje a világnak, mivel ők Isten tabernákulumai a világban. Ők őrzik meg a mindenséget a pusztulástól. Ők a kicsinyek. Nem tudnak önmagukról. Pedig rajtuk múlik az egész föld élete. Senki sem veszi észre őket. Pedig a teremtés elsősorban értük jött létre. Ők fogják örökölni az országot.

Ők azok az egyetlenek, akik valaha élvezni fogják az életet. Lemondtak az egész világról, s ezért birtokul kapták az egészet. Egyedül ők tudják értékelni a világot és a benne lévő dolgokat. Egyedül ők értik meg az örömet. Mindenki más túlságosan gyöngé az örömről. Az öröm megölné mindenkit, kivéve ezeket a szelídeket. Ők a tiszta szívűek, akik meglátják Istent. Megteszik akarátát, mert eggyé váltak vele, s Isten teljesíti minden kívánságukat, hiszen az ő vágyai jelentkeznek a kívánságaikban. Ők az egyetlenek, akik megkapnak mindent, bármit kívánnak is. Szabadságuk korlátlan. Utánunk nyúlnak, hogy átöleljék nyomorúságunkat, és elmerítsék ártatlanságuk hatalmas tengerében, amely fényben fürdeti meg az egész világot.”

Keresztes Szent János pedig így folytatja:

*S íme a hegyek magasán
a mély sziklabarlanghoz jutunk,
mely el van rejtve jól,
de most oda belépve, a gránátalma mustot
izleljük közösen.*

A hegy, ahová a lélek kíváncsozik, az örök Igében történő lényegi istenismeretet jelenti. A domb, amely kisebb, a teremtményekben való istenismeret kifejezése. Mindkettővel az Isten szemléletét emeli ki Keresztes Szent János. A lélek egyre beljebb hatol Isten megismerésének rengetegében, majd ott rátalál egy sziklabarlangra, ami nem más, mint a betlehemi barlang, mely a megtestesülés titkát hordozza. A gránátalma must pedig az itt feltárolt isteni ismeret, melyet Krisztussal együtt iszik a lélek.

A lélek most mindenekfölött arra vágyakozik, és ez az utolsó vágya itt a földön, hogy úgy szerethesse viszont Istent, ahogy Isten szereti őt.

*S ott föltárod előttem,
mit lelkem úgy kívánt,
és azt a valamit meg is adod nekem,
ó, én egyetlen Életem,
miben egy más napon már részesítél;*

Isten öröktől fogva arra készítette elő az embert, hogy amit szem nem látott, fül nem hallott, ami emberi szívbe fel nem hatolt, az az övé legyen: a színelátásra. Keresztes Szent János a Jelenések könyvének hét ígérését említi: „*az élet fájáról adok neki enni*”, „*neki adom az élet koronáját*”, „*a rejtett mannáat*”, „*neki adom a hajnalcsillagot*”, „*fehér ruhába öltöztetem, és nevét ki nem törli senki az élet könyvéből*”, „*oszloppá teszem őt az Isten házában*”, „*magam mellé ültetem a trónra*”, s hozzát teszi, emberi nyelven még Krisztus szavai is csak dadogásnak tűnnek, „*hisz a megmérhetlent nem lehet szavakba foglalni*”.

Am van még itt egy félelmetes és meglepő dolog, amiről Szent János ír első levelében: „*Most Isten fiai vagyunk, de hogy mik leszünk, az még nem nyilvánvaló. Tudjuk azonban,*

hogy mikor megjelenik, hasonlóvá leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt úgy, amint van” (1Jn 3,2) Ennek az állapotnak költői megjelenítése a következő strófa:

*A lány szellő suttogását,
édes dalát a fülemülének,
a berket minden ékességivel
egy derűs szép éjszakán,
a lánggal, mely emészt, de már nem árt.*

A lány szellő a Szentlélek, aki az Atya és a Fiú közös élete és lehelete. Keresztes Szent János – a többi teológus véleményével egybehangzóan – azt állítja, hogy úgyannyira megkapjuk a Szentlelket, hogy a Fiúistennel együtt mi is leheljük őt az Atyának, ő pedig beemel minket a Szentháromság isteni életébe. S amint a tél elmúltával a fülemüle rákezd az énekére, úgy az ember valami éneket hall a lelke mélyén. Számos szent tanúsága megerősíti ezt a tapasztalatot.

A berek a teremtett világot jelenti, melynek szépségében a lélek már tévedhetetlenül meglátja Istent és az ő dicsőségét. Mindezt a szemlélődés éjszakájában, amely azonban már hajnala felé közeledik. Az utolsó vers arról a biztonságos békéről énekel, mely az örök élet kezdete:

*Sosem láthatta senki ezt a titkot,
Aminadab se volt már látható.
A környék csendesen pihent,
a lovasság pedig leszállt,
hogy nézze-nézzé a nagy vizet.*

Aminadab, vagyis az ördög nincs már jelen, a szenvedélyek is teljesen elpihentek, a képességek pedig lóról leszállt lovasként hagynak fel természetes tevékenységükkel, hogy mindenestül átadják magukat a szellemi összeszedettségnek. Útja végéhez érve, a boldog színelátásra eljutva az ember egész lényével csodálja a nagy vizet, vagyis az egyetlen örök valóságot: Istent.

Befejezésül lelkivezetőnk, Keresztes Szent János szavait kölcsönvéve kívánom, hogy ezt az utat végigjárva mindnyájan eljussunk a boldogító színelátásra, s „*a lelki házasság állapotából, amelyre Isten oly kegyes volt a küzdő Egyház kebelében fölemelni, a győzedelmes Anyaszentegyház dicső házassági állapotába eljussanak mindazok, akik segítségül hívják édes szent nevét Jézusnak, a hűséges lelkek Jegyesének, akinek legyen örök dicsőség, az Atyával és a Szentlélekkel, mindörökkön-örökké*”. Ámen.